

Kapcsolatok

Diáklevelezés és diákcsera az idegennyelv-oktatásban

Készítette:
Szablyár Anna és Morvai Edit
Budapest, 1998

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ

1. INTERKULTURÁLIS TANULÁS (MORVAI EDIT)

INTERKULTURÁLIS TANULÁS AZ ISKOLAI GYAKORLATBAN

INTERKULTURÁLIS TANULÁS AZ IDEGEN NYELVI KÖRNYEZETTEL KIALAKÍTOTT KÖZVETLEN KAPCSOLATOK RÉVÉN

2. DIÁKLEVELEZÉS (MORVAI EDIT)

HAGYOMÁNYOS LEVÉLVÁLTÁS

A LEVELEZÉS MODERN VÁLTOZATAI: TELEFAX, E-MAIL

3. A DIÁKCSERE (SZABLYÁR ANNA)

A DIÁKCSERE CÉLJAI

AZ ORSZÁG KIVÁLASZTÁSA

A RÉSZTVEVŐK

A DIÁKCSERE ELŐKÉSZÍTÉSE

A CSERE LEBONYOLÍTÁSA

A DIÁKCSERE FELDOLGOZÁSA A PROGRAM LEBONYOLÍTÁSA UTÁN

4. PÉLDÁK, PROJEKTEK, ÖTLETEK A DIÁKCSERE MEGVALÓSÍTÁSÁRA

NÉHÁNY KÜLFÖLDI PÉLDA

PÉLDÁK MAGYAR KOLLÉGÁKTÓL

5. MELLÉKLETEK

A DIÁKLEVELEZÉS C. FEJEZETHEZ

A DIÁKCSERE C. FEJEZETHEZ

6. CÍMEK

7. SZAKIRODALOM

ELŐSZÓ

A modern idegen nyelvek rendszeres - és eredményes - iskolai tanítása/ tanulása nagyon fiatal jelenség. Magyarországon a német nem volt igazában "idegen nyelv": a kétfejű monarchia "birodalmi nyelve" volt, akár tetszik akár nem. (Akkoriban bizony nem minden kuruc lelkű magyarnak tetszett a némettanulás.) A németnek egyébként eltörpült az iskolai presztízse a latin mögött.

Német vidéken persze meg lehetett jól tanulni németül; s ennek része lehetett a levelezés is (néha a német unokatestvérekkel). Elit iskolákban sem volt ez lehetetlen. A családi vagy ismeretségi alapon létrejött cseregyerekek intézménye is élt az első világháborúig: az én nagyanyám például Oraviczabányán tanult németül; csereként egy odaválói kislány Nagykőrösön magyarul. (Akkoriban ugyanis még voltak olyanok, akik a magyart presztízsnyelvként igyekeztek megtanulni.) Természetesen mindazok, akiknek módjában állt, az iskolán kívül el tudták sajátítani a németet, sőt azon kívül a franciát és néha az angolt is. Ők a német/francia nevelőnők és nyelvmesterek segítségével "szocializálódtak". Magyarországon és majd a nyelvet beszélő országok egyikében - a magas szintű német, francia és angol nyelvre, kultúrára és (választékos) viselkedésre. Ennek ugyanolyan természetes módon volt vagy lehetett része a hasonló korúakkal való idegen nyelvű levelezés, mint az anyanyelven.

A két világháború között alakult ki nagyobb méretben a nemzetközi diákkapcsolatok rendszere; ebben jelentős szerepük volt a cserkészek (majd leánycserkészek) mozgalmának, valamint különféle vallásos szervezeteknek. Ezek azonban inkább a diákturisztikát segítették, mint a diáklevelezést. Közben a kereskedelmi iskolákban (sőt egy kissé a polgár iskolában is) megtanították a tanulókat levelezni anyanyelvükön és németül (s néha franciául, angolul és olaszul is); a budapesti műegyetem keretében működő kereskedelmi tanárképző intézetben ezzel külön is foglalkoztak (a nevezetes Dengl-féle tanszék segítségével).

A diáklevelezés az 1948 után kezdődő fél évszázad során vált a tömeges oroszoktatás - tanórán kívüli - kiegészítőjévé; ugyanakkor tudjuk, milyen bonyolult volt a nyelvtanulóknak eljutni orosz nyelvtanuláshoz (egyéni formában ez végleg lehetetlen volt). S azt is tudjuk, milyen korlátozott eredményeket hozott a sokmilliónyi magyarországi tanuló orosz tanulása.

Csak nagyon lassan terjedt ki a diáklevelezés a németre és egyéb nyelvekre; noha könnyebb volt eljutni az NDK-ba, Ausztriába, Franciaországba és Angliába is. Ennek a korszaknak néhány szép példája már megjelenik ebben a kötetben.

Ez volt a múlt, a közelmúlt. Ekkoriban alakult ki a tanórán/iskolán kívüli nyelvtanulás/nyelvtanítás pedagógiája.

Voltaképpen ebbe a vonalba kapcsolódik bele ez a kötet, amelyben aktív nyelvtanárok tapasztalatait fejlesztették tanulmány gyűjteménnyé. Nem célom a kötet tartalmának ismertetése: tessék kézbe venni, elolvasni; az egyes írások mind megérdemlik. Azt hiszem, hogy a kötet olvasóinak nagy része nálam jobban fogja tudni méltányolni és felhasználni az egyes tanulmányok gazdag ötleteit.

Mindössze egy-két megjegyzést szeretnék tenni a jövőről.

Látható, hogy jelenleg két korszak él egymás mellett: az évszázados levelezés és a XXI. századba mutató internetes kommunikáció. Feltehetően igaz az a hír, hogy a magyarországi városi tizenévesek átlagosan jobban értenek a számítógéphez, mint az országban aktív munkaviszonyban lévő felnőttek (köztük bizony sok pedagógus is). Amennyiben kellő számú nyelvtanuló továbbra is hozzájut számítógéphez, s ha az internet továbbra is elérhető árú marad, akkor megjósolható ennek a levelezési formának tömeges elterjedése elsősorban az angol tanuló körében (sőt, külön nyelvtanulási szándék nélkül is tanulja és gyakorolja az angolt minden angolul levelező "e-mailező" számítógéphasználó. Nagyon jó volna, természetesen, hogyha a német, olasz, spanyol (és magyar) nyelvű szövegeket is kifogástalan helyesírású formában lehetne interneten továbbítani.

Előre látható, hogy az internetes üzeneteket a tanulók "továbbítani" fogják a kis barátok számára; s hogy kinyomtatják a megkedvelt üzeneteket, mellékleteket (ehhez azonban kissé csökkenni kellene a személyi számítógépek és nyomtatók árának).

A következő évtizedben nyilvánvalóan növekedni fog a hanganyagok és a képeknek (grafikus anyagnak) internet útján történő átvitele; s fejlődik a televíziózás (ami egyelőre nem nagyon látszik) és a videózás. Bizony nagy szükség volna már ma is a televízió és video felhasználásának pedagógiájára, különösképpen az idegen nyelvek és kultúrák elsajátításának érdekében.

Mindez pedig módosítani fogja az olvasáshoz kapcsolódó szokásokat. Ahhoz is sok munkára lesz szükség, hogy az anyanyelvükön ismét olvasókká váljanak a fiatalok; még több erőfeszítésre és ötletességre lesz szükség ahhoz, hogy ez a szokás kifejlődjön egy (vagy több) idegen nyelven. Nem elvetendő a magyarországi nyelvtanulók számára készülő idegen nyelvű kiadványok gyakorlata sem; de talán ennél még jobb volna az illető nyelvet beszélők országában kiadott könyveket és periodikákat az eddigénél nagyobb mértékben felhasználni a nyelvtanulásban és ehhez kapcsolódó tevékenységekben; igaz, hogy ennek a tervnek megvalósításában számítana az ottani és itteni kiadványok között meglévő óriási árkülönbség. Mégis törekedni kellene a külföldi kiadványok beszerzésére és folyamatos felhasználására, mivel az osztrák, svájci, franciaországi, angolai, sőt amerikai stb. időszakos kiadvány információkereső, ismeretterjesztő és nevelő lehetőségei lassanként nélkülözhetetlenné válnak.

S csak ezután következik a személyes csere, akár iskolai keretben, családi vagy egyéni szervezésben: mindegyiknek megvan a sajátos előnye. A fogadó ország nyelvébe, társadalmába és műveltségébe történő beilleszkedés (szocializáció) szempontjából az egész éves külföldi középiskolai tanulást tartom a legjobb formának, akár családi keretben, akár internátusban tölti azt a fiatal. Erre is van már itt-ott lehetőség, egyelőre azonban csak nagyon kevesek számára érhető el (elsősorban információhiány miatt).

A személyes cserének ugyanis a szocializáció a fő célja; ennek természetesen része az anyanyelvihez közelítő "idegen nyelven" folyó kommunikáció. Ha Európa lesz az a térség, amely szélesebb értelemben lesz otthonunk, akkor még nagyobb lesz a beilleszkedés jelentősége.

A személyes közvetlen kommunikáció szerepét azonban nem volna szabad eltúlozni; egyesek talán még emlékeznek arra, hogy egy emberöltővel ezelőtt mennyire egyoldalúnak bizonyult az az - akkori - magyarországi nyelvvoktatási eszmény, amelyből szépszerivel kimaradt az idegen nyelvű szövegek megértése. A nyelvtanulás - nem elit jellegű, de értelmiségi - eszménye ugyanis egy nyelv aktív használatát s emellett (legalább) egy másik nyelv írott szövegének megértését tartalmazza; ez olyan szélesebb kommunikációs ideál, amelyben a beszélés és beszédértés mellett az olvasásnak és írásnak is megvan a maga helye.

Ennek az összetett célrendszernek a keretében tekinthető - több irányban is - előrelépésnek ez a tanulmánykötet.

Elolvasását és felhasználását ajánlom elsősorban nyelvtanároknak, a nyelvtanításra készülő nevelőjelölteknek, valamint a nemzetközi pedagógia iránt érdeklődő nevelőknek és oktatásirányítóknak.

Győrött, 1998. november 2-án,

Dr. Szépe György egyetemi tanár, a Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesületének elnöke

1. INTERKULTURÁLIS TANULÁS

Az interkulturalitás gondolata a nyelvvoktatásban a nyolcvanas évek második felében körvonalazódott, illetve került fokozatosan a figyelem középpontjába. A kommunikatív fordulat hatására a hetvenes évektől kezdve mind fontosabbá vált, hogy a nyelvtanulók nyelvi kompetenciájának kiépítése és fejlesztése ne különüljön el az országismeret tanításától, hanem azzal szerves egységet képezzen, mégpedig oly módon, hogy a tanulók a nyelv tanulása során a célnyelvi ország(ok)ról kapott ismeretanyagot túl a különböző idegen nyelvi kommunikatív helyzetekben követendő viselkedési normákat is megismerhessék, illetve elsajátíthassák.

A nyolcvanas évek során egyre inkább előtérbe került az a nézet - egyelőre többnyire inkább csak a vonatkozó szakirodalomban és kevésbé a mindennapi oktatási gyakorlatban -, mely szerint tanároknak és tanulóknak egyaránt tudniuk kell: országismeret - eltekintve bizonyos tényadatoktól - objektíven tanítani nem lehet, hiszen

a) minden információ, amit a célnyelvi országról adunk, illetve kapunk, csupán egy szeletét tükröz(het)i a valóságnak;

b) összehasonlításaink, értékítélleteink minden esetben szubjektívak, hiszen saját perspektívánkból nézve, egyéni beállítódásunk alapján születnek.

Anélkül, hogy a fentiekre tudatosan figyeljünk, könnyen eshetünk az általánosítás hibájába.

Az, hogy a dolgokról egy adott szinten sztereotip elképzeléseink vannak, természetesen elkerülhetetlen. A világban való eligazodáshoz szükségünk van ún. sémákra, melyek segítenek abban, hogy az új információkat bizonyos jellemzőik révén összekapcsoljuk a már meglévő ismeretekkel, és ezáltal rendezni, rendszerezni tudjuk. E sémák minden esetben szocializációnk függvényében alakulnak, azaz közvetlen és tágabb környezetünk hatására, illetve az idegen nyelv(ek)kel és az idegen kultúrával való találkozás révén öltönek formát.

Ebben a vonatkozásban döntő kérdés, hogy képesek vagyunk-e az egyre újabb információk hatására korábbi sematikus elképzeléseinket folyamatosan alakítani, pontosítani, differenciálni, vagy "hagyjuk", hogy azok megmerevedjenek, s ezáltal meggátoljanak bennünket a valóság komplexitásának tudatos megtapasztalásában.

Ez a felismerés áll az interkulturális tanulás gondolatának megszületése mögött. Eszerint nem elég, ha

- ismerjük az idegen nyelvet;
- tudjuk, mit várnak el tőlünk az idegen nyelv segítségével megoldandó kommunikatív helyzetekben;
- egymás mellé tudjuk állítani és össze tudjuk hasonlítani saját világunkat az idegen világgal.

Meg kell tanulnunk önmagunkat az idegenek szemével látni, és tudnunk kell, hogy az, ami számunkra idegen, nem feltétlenül "csak" olyan és "csak" annyi, mint amennyit az első pillanatban észlelünk, érzékelünk belőle. Ki kell alakítani magunkban a vágyat és a képességet, hogy

a) kapcsolatba lépjünk az idegen világgal, és amennyire lehetséges, megismerjük azt;

b) megmutassuk magunkat olyannak, amilyenek valójában vagyunk.

Ilyen értelemben az interkulturalitás olyan kihívás, amely feladat, de egyben lehetőség is. Lehetőség arra, hogy az idegenséggel, a mássággal való találkozásaink révén egyre jobban megismerjük önmagunkat, s megtanuljuk saját világunkat az egyetemes egész részének tekinteni (vö. Friss, 1996: H5. 4.).

A Nemzeti alaptantervnek az Élő idegen nyelv műveltségi területtel kapcsolatos bevezető részében a következőket olvashatjuk: "Az idegen nyelv tanítása elsősorban a gyakorlati nyelvi készségek elsajátítását szolgálja. Egyben megismerteti egy másik kultúra sajátos értékeit. A tankötelezettség ideje alatt legalább egy élő idegen nyelvet kell megtanítani olyan fokon, hogy a tanuló hétköznapi [...] helyzetekben a nyelvet használni tudja."

Nagyobb dimenzióban és mélyrehatóbban körvonalazza a nyelvtanulás lehetséges útjait a NAT-TAN sorozatban az Élő idegen nyelv műveltségi területhez megjelent tájékoztató: "Hagyományosan az idegen nyelv oktatása elsősorban a nyelvi készségek és képességek elsajátítását jelentette. A modern nyelvészeti, nyelvpszichológiai és alkalmazott nyelvészeti kutatások azonban megmutatták, hogy a jól használható nyelvtudáshoz nem elég az elemek és szabályok ismerete. A kommunikatív képesség különböző kompetenciák függvénye, amelyek közül a nyelvi kompetencia a legalapvetőbb, de nem az egyedüli. A modern nyelvoktatás célja éppen ezért nem csupán bizonyos nyelvi készségek és képességek elsajátítása, hanem a kommunikatív kompetencia minél teljesebb fejlesztése a tanuló egész személyiségének fejlesztése által kognitív, érzelmi, akarat és szociális téren egyaránt" (Horváth-Jilly-Szálkáné, 1997: 13.).

A fentieket némileg kiegészítve és tovább pontosítva tehát úgy is fogalmazhatunk, hogy napjaink egyre "zsugorodó" világában a nyelvoktatás feladata kettős: ki kell alakítani és fejleszteni a tanulók kommunikatív kompetenciáját, és fel kell készíteni őket az interkulturális kommunikációra.

Interkulturális tanulás az iskolai gyakorlatban

Hogyan lehet megteremteni az interkulturális tanulás lehetőségét az iskolai gyakorlatban? Mit jelent a tanulóközpontúság az interkulturális tanulás szempontjából?

A TANULÓK ÉS A TANÁR

Az életközeli, a felfedezés örömein alapuló tanulás szükségességét ma már nem kell hosszasan bizonygatni. Általában véve és a nyelvoktatásra speciálisan is igaz, hogy a kizárólag a kognitív képességekre alapozó ismeretátadás a tanulók egy széles rétege számára megnehezíti, ha éppen nem teszi lehetővé a tanulást. Ugyanakkor a számtalan különböző tanuló típus mindegyike esélyt kap a hatékony tanulásra, ha a tanulási folyamat alapját az értelmes cselekvés, a tapasztalás számtalan formája képezi. Ha a tanulás háttérében az ismeretsajátítás nem mint öncél, illetve olykor a beláthatatlanul távoli jövőbe mutató törekvés áll, hanem közvetlen szükségletként jelenik meg, jóval nagyobb az esély, hogy a tanulók - a belső motivációból eredő potenciált is kihasználva - tanulási folyamatukat fokozatosan növekvő mértékben önállóan és felelősségteljesen alakítsák. Ezáltal az is lehetségessé válik, hogy a tanár egy új, sokkal "emberibb" szerepben tűnjön fel, partnerré, segítőtársá váljon.

Ha a tanulók számára biztosítani kívánjuk az interkulturális tanulás lehetőségét, a fentieket nem hagyhatjuk figyelmen kívül. Míg a hagyományos oktatás keretében a tanár az, aki a tanulócsoporthoz számára kijelöli és elsajátíthatóvá teszi a tananyagot, az interkulturális tanulás során nem létezik ebben az értelemben vett tanítandó anyag, csupán megválaszolandó kérdések vannak. A válaszadáshoz szükséges anyag összegyűjtése és feldolgozása, a megértés és meg nem értés pedig mind része a tanulás folyamatának.

Az interkulturális tanulás keretében a tanár tehát - a tanulókkal együtt "valódi" kérdéseket tesz fel: kérdez és nem kikérdez. És ez nem is lehet másként. Hiszen ez esetben igazán csak a kérdés a biztos. A válaszok előre nem láthatóan, sokféleképpen alakulhatnak.

A TÉMAKÖRÖK ÉS A TANANYAG

A tanítási-tanulási folyamatba szervesen illeszkedő, rövid, közép-és hosszú távú projekteken alapuló iskolai munka, mely ily módon legalább időszakosan szakít a tanítás hagyományos formáival, a fentieket is figyelembe véve komoly innovatív erőt képvisel(het). Ez az innováció kiindulhat egy-egy műveltségi területből, esetünkben az idegen nyelvvel foglalkozásból, s fokozatosan kiterjedhet a különböző tantárgyakat átfogó projektek révén az iskolai élet egészére.

A nyelvtanulás ideális körülményeket kínál ehhez a fejlesztő munkához. Mivel célja a nyelvnek mint a kultúra hordozójának fokozatos elsajátítása és e folyamat során egy új, a sajátunktól eltérő világ felfedezése, illetve önmagunk mélyrehatóbb megismerése-megismertetése ezzel a világgal, a tanulási tartalmakat és a tanulási folyamatot úgy kell alakítani, hogy erre valóban lehetőség nyíljon. Ez pedig csaknem elképzelhetetlen a tantárgyi keretek szűk határain belül. Együtt kell tehát működnünk az egyéb tárgyakat tanító kollégákkal, és igyekeznünk kell az idegen nyelvet nagyobb összefüggésekbe ágyazva, tantárgyakat átfogó projektek keretében elsajátíthatóvá tenni. E projektek révén az idegen nyelv bizonyos területeken hozzájárulhat a tanulók tárgyi tudásának bővítéséhez, illetve lehetővé teheti, hogy már megszerzett ismereteiket más aspektusból, más hangsúlyokkal újra feldolgozzák, elmélyítsék.

Interkulturális tanulás az idegen nyelvi környezettel kialakított közvetlen kapcsolatok révén

Iskolai keretek között interkulturális tanulásra az egyik leginkább alkalmas terület az idegen nyelvvé való foglalkozás. Ehhez azonban ugyanúgy, mint az iskolai élet más területein, szükség van egyfajta "nyitásra". Az osztálytermi tanulás - legyen bár mégoly kommunikatív - néhány kivételes esettől eltekintve mindig "természetesen mesterkélt". Ahhoz, hogy az interkulturális tanulás igazán hatékony legyen, kaput kell nyitni a külvilág felé, és meg kell keresni a lehetőségeket, amelyek révén kapcsolatot teremthetünk az osztálytermen kívüli, illetve határokon túli idegen nyelvi valósággal.

Bár mind a mai napig nem létezik részletesen kidolgozott koncepció arra nézve, miként lehet a tanulók interkulturális kompetenciáját lépésről lépésre haladva kiépíteni, illetve fejleszteni, valószínűnek tűnik, hogy ha eredményeket akarunk elérni, ezen a téren is szakítanunk kell - legalábbis részben a nyelvtanítás-nyelvtanulás hagyományos, tankönyvi progresszióra épülő formáival, és a kísérletező, exploratív tanulási formákat kell előtérbe helyezni.

A tanulóknak tehát

- meg kell tanulniuk, hogyan juthatnak megfelelő információkhoz, ha egy adott kérdésre választ keresnek;
- tudniuk kell a kapott információkat értelmezni, azaz amennyire lehetséges, bele kell tudniuk helyezkedni kommunikációs partnereik szerepébe, s igyekezniük kell megérteni őket a beszélt nyelv szintjén túl is.
- Ugyanakkor meg kell tanulniuk elfogadni az idegenséget, a máságot akkor is, ha a kölcsönös megértés nem jön létre.

Az interkulturális tanulás célja tehát nem az idegen világ teljes és tökéletes megismerése, "szőröstül-bőröstül" való - még oly jóindulatú - "bekebelezése", hanem a megismerésre irányuló igyekezet. Mindannak, ami számunkra idegen, éppúgy joga van a fejlődésben rejlő változásra, az ellentmondásosságra, a titokzatosságra, mint annak, amit jól ismerünk. Épp ettől válik varázslatossá, izgalmassá, emberivé (vö. Hunfeld, 1997:1. 1. 1/3.).

Túl ezen - az interkulturális tanulás másik pólusaként - a tanulóknak képesnek kell lenniük arra is, hogy önmagukról, szűkebb és tágabb világukról differenciált tájékoztatást tudjanak adni. Az egyén a maga identitásait s ezen belül alapvető emberi törekvésként pozitív szociális identitását - a különbözőség relációjaként alkotja meg. Tévedés tehát azt hinni, hogy az idegennel való korai találkozás veszélyt jelenhet az identitásra nézve. Épp ellenkezőleg: segít nekünk, hogy önmagunkról alkotott képünk egyre differenciáltabb legyen.

Az országismeret-tanítás célja sokáig a "tipikus" keresése és bemutatása volt. Éppen az ellenkezője annak, mint ami az interkulturális tanulás célja: ez esetben ugyanis az idegen individualitása, egyedisége képezi a megismerés tárgyát.

Csak remélni lehet, hogy azok a tanulók, akik iskolai éveik alatt az idegen nyelv tanulása során megtanulják elfogadni a határainkon túl élő idegent, képesek lesznek ezt a "tudást"akkor is hasznosítani, ha az országhatáron belül találkoznak az etnikai hovatartozás, a szociális helyzet, a vallás vagy egyszerűen csak egy adott generációhoz tartozás képében megjelenő idegenséggel, mászággal.

Morvai Edit

2. DIÁKLEVELEZÉS

Minden nyelvtanár vágyik arra - bár tanár és tanulók számára egyaránt rengeteg többletmunkát jelent -, hogy cserekapcsolatot létesítsen saját tanulóival és a célnyelvi ország egy tanulócsoportja között. Tudnunk kell azonban, hogy az utóbbi években nemcsak Magyarországon nőtt meg a partnerkapcsolatok iránti igény, hanem az összes környező országban is. Mivel azonban Közép-és Kelet-Európában az első, illetve második idegen nyelv általában az angol, a német vagy a francia, a meglátogatni vágyott országok tanulóinak számára a velünk ápolott kapcsolatok az interkulturalitás szemszögéből nézve hasznos tapasztalatot jelenthetnek ugyan, nyelvi téren azonban nem járnak közvetlen haszonnal. Így az ő szülei, a miénkhez hasonló indíttatásból, legszívesebben angliai, németországi, franciaországi stb. csereutakra áldoznak, s csak egy kisebbség az, aki örömmel fogadja egy közép-vagy kelet-európai országba utazás ötletét. Tanulságos lehet ebben az összefüggésben elolvasni Csapó Benő és Chachesz Erzsébet Európai fiatalok interkulturális attitűdjei c. tanulmányát (Csapó-Chachesz, 1997).

A fentiekből következik, hogy talán érdemes meggondolni: nem okosabb-e megfelelő partnerkapcsolat keresésekor nem a közvetlen diákcsera lehetőségéből kiindulni, inkább a rendszeres levelezés nyújtotta élmény, illetve motivációs erő biztosítására törekedni. Természetesen a levelezés is kinőheti magát cserekapcsolattá. Eredményezheti egyrészt azt, hogy teljes tanulócsoporthoz látogatják meg egymást, de elképzelhető, hogy a csoportos levelezés mellett folytatott egyéni levélváltás révén alakulnak ki tartós kapcsolatok.

Kereshetünk továbbá csere-vagy levelezőpartnert olyan országokban is, ahol az angolt, a németet, a franciát stb. ugyancsak mint idegen nyelvet tanulják. A kapcsolat ebben az esetben is szolgálja a nyelvi és interkulturális tanulási célokat, de persze más összefüggésben, mintha egy célnyelvi országgal állnánk összeköttetésben. Nem hinnénk, hogy hosszasan bizonygatni

kellene, milyen lehetőségek rejlenek egy ilyen jellegű, adott esetben a szomszédos országokkal kialakuló, a németet mint közvetítő nyelvet "használó" kapcsolatban.

A kereslet és a kínálat egyensúlyának hiányából eredően egyben azt is látnunk kell, hogy elsősorban az olyan cserekapcsolatok számolhatnak tartós sikerrel, ahol a csere nem csupán a diákturizmus része, hanem valamilyen közös "ügyn", mindkét fél számára izgalmas tartalom alapul. Erről azonban részletesen szó lesz még a Diákcserre c. fejezetben.

Hagyományos levélváltás

Az osztályok közötti levélváltás gondolata nem új. A tanulók által kisebbnagyobb projektek keretében anyanyelven elkészített anyagok cseréje, az életközeli, értelmes tevékenységen alapuló munka - mint a tartós motiváció egyik forrása - a Freinet-pedagógia központi eleme. Fél évszázada már, hogy egyre többen kísérleteznek ezzel a módszerrel, és fedezik fel a benne rejlő lehetőségeket nemcsak az anyanyelv, hanem az idegen nyelv tanulásában is.

A levelezés lehetséges formái:

- a) a levélváltás egyszeri és egy bizonyos, rövid távú célt szolgál;
- b) a levélváltás tanulócsoporthoz, hosszabb időszakon át, tematikus súlypontokkal zajlik;
- c) a tanulócsoporthoz levélváltásból nő ki és azt gazdagítja a személyes levélváltás.

Nézzük meg közelebbről a fenti lehetőségeket:

EGYSZERI, EGY ADOTT CÉLT SZOLGÁLÓ LEVÉLVÁLTÁS

Ide tartozik minden olyan akció, melynek célja például autentikus anyagok beszerzése. A tanár kezdeményezésére, de a tanulók ötletei alapján is leveleket intézhetünk különféle intézményekhez, és megkérhetjük őket, bocsássanak rendelkezésünkre bizonyos, a tanuláshoz szükséges anyagokat. Irhatunk például utazási irodáknak, múzeumoknak, avasútnak, a postának, és kérhetünk tőlük katalógusokat, prospektusokat, lejárt menetrendeket, nyomtatványokat, régi telefonkönyveket. Számos más intézményt is megkérhetünk levélben, hogyha rendelkezik ingyenes szóróanyaggal vagy egyéb leselejtezett, az idegennyelv-oktatásban is hasznosítható anyaggal, küldje el nekünk.

A tanulókkal minden ilyen esetben

- a) gyakoroljuk, hogyan kell kapcsolatba lépni hivatalos intézményekkel;
- b) átéljük azt az örömet, amikor kapcsolatfelvételünk sikerrel jár, s amikor lehetőségünk nyílik az így hozzánk jutott, "nekünk szóló" anyagot átböngészni, összevetni hasonló jellegű hazai anyagokkal stb.

Természetesen arra is fel kell készülnünk, hogy egy-egy levelünkre nem válaszolnak. Célszerű ezért egyszerre több intézménynek is írni, mert így nagyobb az esély, hogy pozitív élményben legyen részük tanulóinknak és persze nekünk magunknak is.

Előfordul, hogy anyagi áldozatokra kész, illetve képes szülők gyerekei cserekapcsolat nélkül is hosszabb-rövidebb látogatásra utaznak a célnyelvi ország(ok)ba. Érdekes és hasznos feladat, ha egy-egy ilyen utazás előkészítéseképpen tanulóinkkal együtt levélben prospektusokat kérünk a meglátogatni kívánt város(ok) utazási irodáitól a város és környéke nevezetességeiről, történelméről stb. A beérkezett anyagok feldolgozásához a küszöbön álló utazás izgalma adja a motivációt, s az elkészült poszterek, ismertetőik stb. hasznosnak bizonyulhatnak majd, ha a helyszínen elővéve segítenek az addig csak képekből, leírásokból ismert vidék felfedezésében. Így tanulóink együtt örülhetnek azzal, aki végül is kicsit az ő szemükkel, helyettük is nézi a "nagyvilágot". Ha pedig hazaérkezik, mindenki számára érdekes lesz az élménybeszámoló, a fényképek megtekintése.

TANULÓCSOPORTOK KÖZÖTTI RENDSZERES LEVÉLVÁLTÁS

Ahhoz, hogy tanulócsoporthoz levelezésbe fogjunk egy célországbeli tanulócsoporthoz (esetleg olyan tanulókkal, akik maguk is tanulják az idegen nyelvet), nem szükségesek hosszas nyelvi előtanulmányok. Képekkel, rajzokkal, kreatív ötletekkel pótolhatjuk mindazt, amit a nyelv segítségével még nem tudunk kifejezni.

Arra azonban feltétlenül szükség van, hogy a két tanulócsoporthoz tanárai előzetesen egyeztessenek és megállapodjanak a kapcsolat ápolásáról. Ennek fontossága kézenfekvő. A felnőttek is nehezen heverik ki, ha valamilyen kezdeményezésükre nem érkezik reakció. Gyerekek, fiatalok számára ez még fájdalmasabb. Már maga a várakozás is igénybe veszi őket, a kudarcral meg sokszor végképp nem tudnak mit kezdeni. Számolni kell azzal a negatív hatással is, amit egy ilyen fiaskó a nyelvtanulási kedv szempontjából jelenthet.

Ebben az összefüggésben szeretnénk utalni a SOKRATES programra, mellyel kapcsolatban az érdeklődők részletes felvilágosítást kaphatnak a SOKRATES Nemzeti Irodában (lásd a 6. fejezetet). Itt csupán azt kívánjuk megjegyezni, hogy a program egyik alpontja keretében kiváló lehetőség nyílik a különböző országbeli tanárkollégák között már meglévő, élő kapcsolat ápolására, illetve új kapcsolat kialakítására. Érdemes megfontolni a tanárcsere lehetőségét is. "A tanárcserék elősegítik a továbbképzést, és közvetlen kapcsolatot teremtenek a tanár és a külföldi tanulók között. Feltétlenül támogatást érdemelnek olyan lehetséges megoldásokkal, mint a katedracserre (változó időtartamokkal) vagy két olyan oktató nem egyidejű helycseréje, akik együttest alkotnak, és egymás iskolájában felváltva tevékenykednek"(FIPLV jelentés. Nyelv*Info, 1994. 2. évf. 5. sz. 7. o.).

Hogy ez lehetséges, bizonyítja a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium példája, ahol egy tanulócsoporthoz között bonyolított hármas csere keretében a tanárkollégák is "cserélgetik egymást", azaz tanítanak egymás osztályaiban.

A tanárcsere révén kialakuló kapcsolatok tehát túl azon, hogy kiindulópontjai lehetnek a tanulói kapcsolatoknak, illetve segíthetnek azokat tartósan fenntartani, jó alkalmat kínálnak a kollégáknak a különböző iskolarendszerek, pedagógiai irányzatok, módszerek megismerésére, esetleg közös tananyagok kifejlesztésére, közös tanártovábbképzések szervezésére.

Biztosabbak lehetünk tehát a dolgunkban, ha van élő baráti-vagy munkakapcsolatunk, amelyre építhetünk, de találhatunk címeiket különféle újságokban, közvetítő irodákban stb. is. Ez esetben érdemes a tanulókat már a partnerkeresésbe is bevonni. Miért ne lehetne mindnyájunk közös feladata az újságok hirdetésrovatának átböngészése vagy saját hirdetéseink megfogalmazása?

Mindenképpen törekedni kell arra, hogy lehetőleg azonos korcsoportbeli (ideális esetben hasonló érdeklődésű) tanulókkal vegyük fel a kapcsolatot. Nagyon lényeges továbbá - amint már utaltunk rá -, hogy a tanulócsoporthoz közölte levelezés háttérben lehetőség szerint a csoportokat vezető tanárok is folyamatosan gondozzák kapcsolatukat. A személyes (levél) barátság növeli az egymás tanulói iránt érzett felelősséget, és segít áthidalni a nehezebb időszakokat (például amikor az összetörödött feladatok miatt az ember szívesen halogatná a következő levél elküldését, vagy a tanulóknak épp nincs kedvük a levél megírásával kapcsolatos erőfeszítésekhez). Ne feledjük: az emberek többsége sokkal jobban szeret levelet kapni, mint írni.

A tanárok közti személyes levelezés arra is szolgálhat, hogy tájékoztassuk a partnercsoport tanárát tanulóink nyelvtudásának átlagos szintjéről, a haladás mértékéről, üteméről stb. Ennek ismeretében ő némileg befolyásolni tudja a célnyelven készülő anyagokat (például megkérheti a tanulókat, hogy lehetőleg egyszerű beszédfordulatokat alkalmazzanak, rövid mondatokat fogalmazzanak, el tudja dönteni, mikor van szükség képesrajzos kiegészítésekre, hangkaszettáknál ügyelni tud a helyes beszédtempóra, a tiszta kiejtésre stb.). Erre elsősorban akkor van szükség, ha a nyelvtanulásnak már viszonylag korai szakaszában levelezésbe fogunk, hiszen ekkor a túl nagy kihívás még könnyen idézhet elő frusztrációt tanulóinkban.

Érdemes még a levelezés megkezdése előtt megegyezni abban:

- milyen gyakorisággal történhet a levélváltás (ne akarjunk túl sok levelet küldeni, illetve kapni, mert egy-egy levél összeállítása igen sok munkával jár, s ha túl gyakran kell ezt a munkát elvégezni, öröm helyett egyre nyomasztóbb feladattá válhat);
- a nyelvtanulás tartalmi fejlődését is figyelembe véve milyen témák jöhetnek szóba, amelyekre a levelezés épülhet;
- hogyan tudjuk a levelezést változatossá tenni.

A tervezés persze semmiképp sem válhat béklyóvá. Ha tehát egy tanulócsoporthoz olyan ötlettel áll elő, amely elnyeri a partner tetszését, és minden további nélkül megvalósítható, nyugodtan tegyük félre átmenetileg vagy akár végleg az előzetes programot.

Az első levél megírása előtt célszerű haladó csoportoknál feleleveníteni a magánlevél formai és tartalmi jellemzőivel kapcsolatos addigi ismereteket, illetve olyan csoportoknál, ahol erre még nem számíthatunk, autentikus anyagok (magánlevelek) alapján összegyűjteni és megbeszélni a lehetséges változatokat, s kiválasztani azt a mintát, amelyre a csoport levele megírásakor támaszkodni kíván.

A bemutatkozó levél sokféleképpen készülhet. Megkérhetjük a tanulókat, hogy egyenként készítsenek magukról egy kis összeállítást, középen egy nem túl régi fényképpel, körülötte címszavakban mindazokkal az információkkal, amelyeket lényegesnek tartanak elmondani. Ha ehhez a munkához egyforma méretű lapokat használunk, összefűzhetjük őket egy kis fűzettel, és ilyen formában bocsáthatjuk útra.

Érdekesebb a bemutatkozás mindkét tanulócsoporthoz számára, ha rejtvény formájában oldjuk meg.

Készíthetünk csoportos fényképet (mely jó minőségű és közelről készült), s feladatul adhatjuk a partnercsoportnak, hogy a bemutatkozás alapján próbálja meg kitalálni, melyik "személyleírás" kire illik. Még izgalmasabbá tehetjük a találgatást, ha az aktuális csoportfénykép mellé minden tanulóról mellékelünk egy 4-5 éves korból származó fényképet is. Első menetben a mai arc régi párját kell megtalálni, ezután következnek a személyleírások azonosítása. Ha rejtvénytartalmú feladatot (is) tartalmaz egy levél, a partnercsoport tanára számára mindig mellékeljük a megoldást, amit természetesen csak akkor szabad megnézni, ha a találgatás már befejeződött.

Érdekes változata lehet a csoportos levélírásnak, ha a megírandó levél a tanulócsoporthoz körbejár, és mindenki hozzáír egy-egy mondatot vagy bekezdést.

KOLLÁZSOK, POSZTEREK

Izgalmas és a projekt munka megtanulásához vezető úton kezdeti lépésnek tekinthető a csoportos levelek plakátként, kollázként való elkészítése, illetve a szöveges és képes-rajzos levél kombinálása. Elkészítéséhez a zsírkrétán, színes ceruzán, filctollon, ragasztón stb. kívül fényképeket, képeslapokat, újság-és magazinkivágásokat, reklámanyagot, bélyegeket, gyűfásdobozcímkéket, zsebnaptárakat stb. használhatunk.

Gondoljunk csak az olyan témákra, mint például Milyen hobbjaink vannak? Milyen az iskolánk? vagy Hogyan lakunk? Biztosak lehetünk benne, hogy tanulónk előbb-utóbb "ráéreznek" a feladatban rejlő kreatív lehetőségekre, és fantáziadús, ötletes megoldásokkal rukkolnak elő. Lelki szemünk előtt ugye már látjuk, amint készül a poszter. Középen egy térkép, megjelölve rajta az iskola helye és a tanulók lakóhelye. Körülötte fényképek az utcablákról, rajzok a házakról és így tovább.

Készíthetünk összeállítást kedvenc ételünk receptjeiből, és megkérhetjük partnereinket, válasszanak és próbáljanak ki néhányat közülük. Kereshetünk olyan ételeket, amelyek mindkét országban ismertek, illetve amelyeket egymás konyhájából "kölcsonőztünk". Bemutathatjuk kedvenc magyar énekeseinket és dalainkat, és kiegészíthetjük a listát azokkal, akiket a célnyelvi országból ismerünk és kedvelünk. Rajzokkal is illusztrálva elmondhatjuk, hogyan öltözködnek az iskolánkba járó fiatalok, mit vesznek fel, ha discóba vagy színházba mennek.

Izgalmas, lelkesítő feladatok. Mégis jó, ha tudjuk: nem minden tanulócsoporthoz indul meg azonnal a munka a várt lendülettel. Számolni kell kezdeti nehézségekkel, főleg ha a tanulók számára a projekt mint munkamódszer új. Egész biztos azonban, hogy amint fokozatosan megismerik a módszer lényegét, egyre jobban magukhoz ragadják a kezdeményezést, és nem csak a megvalósítás részleteiben válnak öntevékennyé, hanem egyre újabb projektötletekkel is előállnak majd. Így módon a levelezés ideálisan egészíthető ki az osztálytermi tanulást.

Ide kívánczok a levelek nyelvi helyességének kérdése. Nagyon lényeges, hogy ne várjunk addig a levelezés megkezdésével, amíg tanulónk már "jó" tudja a nyelvet. Az is fontos, hogy ne törekedjünk nyelvilag "tökéletes" levelekre. Vágjunk tehát bátran bele a dologba, akár mindjárt a kezdet kezdetén, hiszen tudjuk, milyen hatalmas motivációs ereje van az élő nyelvi kapcsolatnak. Bízunk rá tanulóinkra, szükségük van-e, és ha igen, milyen mértékben a tanári korrektúrára. Ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy ne neveljük őket igényes munkára, vagy ne várjuk el tőlük, hogy képességeikhez és készségeikhez mértékletesen maximalisan teljesítsenek. Csupán azt kívánjuk hangsúlyozni, hogy a perfekcionizmus, a hibáktól való félelem akadályozza a nyelvtanulást, és épp a nyelvvel való kísérletezés lehetőségétől fosztja meg a tanulókat, ami pedig a leghatékonyabb, ha nem az egyetlen módja a fejlődésnek. A levelezés nemcsak arra szolgál, hogy próbára tegyék azt, amit már megtanultunk, hanem arra is, hogy lehetőséget és kedvet kapjunk annak megismerésére és elsajátítására, amit még nem tudunk.

Csaknem kézenfekvő, de talán nem fölösleges rámutatni, milyen fontos, hogy a levelezés alapjául minden esetben a tanulók

közvetlen tapasztalatai szolgáljanak. Magukról, közvetlen és tágabb környezetükről számoljanak be úgy, ahogyan ők megélik. Az olyan kérdésfeltevésekre mint például Hogyan laknak a németek, illetve a magyarok? vagy Milyen a német, illetve a magyar iskola? csak klisékkel lehet válaszolni, s éppen ez az, ami ellen a kapcsolatteremtés révén fel kívánjuk venni a harcot.

Ugyanakkor érdekes lehet magasabb nyelvi szinten egy olyan, hosszabb időszakot felölelő levelezési projekt, amelynek keretében az egymásról alkotott sztereotip elképzeléseket elemezzük. Készíthetünk például egy posztert, amelyen összegyűjtjük mindazt, amit a másik népről tudni vélünk. Partnereinket pedig arra kérhetjük, vizsgálják meg állításaink igazságtartalmát, illetve készítsenek ők is hasonló összeállítást rólunk.

CSOMAGOK

Még tovább bővítve a lehetőségek tárházát küldhetünk partnereinknek kis csomagokat is. Mi minden kerülhet bele egy csomagba? Számítalan dolog, amit tanulóink gyűjtöttek vagy készítettek.

Vegyük példaként a Bevásárlás témát. Izgalmas feladat lehet az idegen nyelvet beszélő partnerek számára a magyar nyelvű csomagolások azonosítása. A cukros-vagy őrölt paprikás zacskót esetleg felismerik, de vajon ki tudják-e találni vagy kutatni, mi az a "liszt", a "kenyér" stb. S ha válaszképp mi is kapunk egy idegen nyelvű csomagolóanyag-gyűjteményt, biztosak lehetünk abban, hogy tanulóink könnyedén elsajátítják az adott tematikus szóincset, s még annál is sokkal többet.

Gondolhatunk ebben az összefüggésben

- belépőjegyek gyűjtésére (színház, mozi, disco, múzeum stb.);
- a közlekedési eszközökön használatos jegyekre;
- étlapokra stb.

A tanuláshoz ez a formája, összehasonlítva a hagyományos tankönyvi megoldásokkal, nyilvánvalóan jóval hatékonyabb: a tanulók teljes személyiségéhez szól, s így módon megkönnyíti számukra a tanulókkal kapcsolatos erőfeszítést. Mivel alapja a valós világgal folytatott kommunikáció, eredményesen készít fel arra a helyzetre, amikor a diákok a célnyelvi országban ténylegesen kapcsolatba kerülnek az idegen nyelvi valósággal.

Összeállíthatunk azonban másféle csomagokat is. Készíthetünk a partnercsoportnak adventi naptárt, díszeket az osztály karácsonyfájára, papírból vagy filcből hímes tojásokat stb., s kommentárként a nyelvi szint függvényében beszámolhatunk arról, hogyan készülünk mi magunk egy küszöbön álló ünnepre.

Minden ilyen anyag összeállításakor cél, hogy a diákok, amennyire csak lehet, önállóan dolgozzanak: saját ötleteiket, azaz önmagukat valósítsák meg, még akkor is, ha a tanár tudja, hogy mindezt az ő vezetésével magasabb színvonalon is el lehetne végezni. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy hagyjuk magukra a tanulókat. Legyünk jelen, ha megkérdeznék bennünket, szolgáljunk ötletekkel, adjuk meg a kért segítséget, de semmiképp se vegyük át a kezdeményezést, illetve az irányítást. Az így végzett munka nem csupán a tanulók számára jelent kiváló tanulási lehetőséget, hanem nekünk, tanároknak is segít abban, hogy alaposabban megismerjük tanulóink gondolatvilágát, érzéseit.

Ha a nyelvi eszközökön kívül minden más lehetőséget is kiaknázunk, jóval többet el tudunk mondani magunkról, mint amennyire idegennyelv-tudásunk révén egyébként képesek lennénk. Ezáltal

- érdekesebbé, tartalmasabbá válik a másik - az idegen nyelvet anyanyelvként beszélő - fél számára a levélváltás;
- ha ügyesen állítjuk össze az anyagokat, levelezőpartnereinknek feladatokat is adhatunk, amelyek aztán autentikus szöveggé válhatnak az itthon folytatott nyelvtanulás számára.

Vegyünk talán egy példát, hogy világos legyen, mire gondolunk: tanulóinkkal a Kedvenc időtöltésünk c. témát kívánjuk feldolgozni. Erről fog szólni következő levelünk is, melyet a témához kapcsolódó fényképek, képek, újságvágások stb. segítségével, poszterformában készítünk el, de semmiféle összefüggő szöveggel nem kommentálunk. A képek köré azonban célnyelven felírjuk mindazokat a szavakat, amelyek a témához kapcsolódó alapszókincs részei, illetve amelyek a csoportban tanulók számára egyénileg fontosak. Ezután arra kérjük levelezőpartnereinket, hogy

a) a kapott anyag alapján alkossanak összefüggő szöveget, s azt küldjék el nekünk;

b) készítsenek hasonló posztert saját kedvenc időtöltéseikről.

Innentől már könnyen kitalálható, melyek lesznek a következő lépések. A téma alapos feldolgozásának kiindulópontja a partnereinktől kapott, de rólunk szóló szöveg. A produktív teljesítmény pedig az ő poszterük összefüggő kommentálása.

Minél rejtve sikerül a poszttereket elkészíteni, annál izgalmasabb a feladat. S minél érdekesebb a feladat, annál kevésbé érezzük tehernek a ráfordított időt és energiát.

Érdekes a levelezés tartalmának tervezésekor azt is átgondolni, mi mindent hasznosíthatunk a többi tantárgy keretében végzett munkából. Gondoljunk csak például arra, amikor a rajzórán nyári, szüneti stb. élményeket kell megörökítenünk. Izgalmas feladat lehet partnereink számára e rajzok értelmezése és szöveges kommentálása. Az így készült szövegek pedig valóságos kincsbányának bizonyulhatnak a nyelvórán.

A technikaórán készült szép tárgyakat üdvözlő kártyák kíséretében ajándékolhatjuk a partnercsoportnak. A biológiaórán összeállított növénygyűjtemény célnyelvi feliratozással (név, lelőhely, gyakoriság stb.) összehasonlító elemzés tárgya lehet stb.

Ebben az összefüggésben érdemes megismerkedni azzal a projekttel, illetve pályázattal, melyről Darabos Zsuzsanna számol be Magyarországon egy szipődobozban avagy hogyan mutatják be hazánkat a mai tizenévesek? (vö. Darabos, 1996).

HANGOSKÉPES LEVELEK

Kihasználhatjuk levelezés céljára a rendelkezésünkre álló hangkazettás, illetve videós technikát is, bár nyilvánvaló, hogy a "levelezésnek" ez egy igencsak időigényes és ráadásul költséges változata. Ugyanakkor az is egyértelmű, hogy egy, a partnerscsoport által készített hanganyag vagy videofelvétel minden másnál hatékonyabb eszköze lehet a nyelvi és interkulturális tanulásnak.

Milyen témában készülhet hangkazetta? Bármilyenben, ami aktuálisan kapcsolódik a tanulók mindennapjaihoz, és tematikusan beleillik a nyelvtanulás programjába: Hogy telnek hétköznapjaink? Milyen az élet az iskolában? Szabadidős-és sportlehetőségeink. Terveink a jövőre nézve. A családi élet mindennapjai stb.

Egy hangkazettás vagy videóra felvett anyag elkészítése

- komoly projektcompetenciát vár el a tanulóktól;
- nyelvileg is nagy kihívást jelent;
- próbára teszi a csoportnak vagy egyes tagjainak technikai felkészültségét is.

Célszerű az ilyen jellegű munkába bevonni egy olyan kollégát vagy szülő, aki főként technikai kérdésekben segíteni tud, bár az is igaz, hogy a ma felnövekvő generáció gyakran jobban bánt a technikával, mint szülei vagy tanárai.

Hangkazettás felvétel esetében talán a "folyékony beszéd" az, amit a legaprólékosabban elő kell készítenünk. A mikrofon sokszor még azokat a tanulókat is gátolja a beszédben, akik egyébként fejlett beszéd-készséggel rendelkeznek.

- Mindenekelőtt tehát a téma és a csoport beszéd-készségének függvényében ki kell választani a megfelelő szövegtípust: interjú, riport, kerekasztal-beszélgetés stb.
- Meg kell tervezni a hozzászólások sorrendjét, az összekötő szöveget, s ezeket tartalmilag és nyelvileg egyaránt aprólékosan ki kell dolgozni.
- Ugyanakkor meg kell próbálni a tanulókat "rávenni", hogy szövegeiket semmiképp se olvassák fel, és ne is tanulják be szóról szóra. Próbáljanak meg úgy felkészülni, hogy mondanivalójukat szabadon elő tudják adni.

Tanár és tanulók számára egyaránt fontos, hogy ne törekedjenek minden tekintetben hibátlan anyag előállítására. A kisebb nyelvi vagy akár műszaki hibák még nem teszik élvezhetetlenné a felvételt. Sőt. A tökéletes "mű" elkészítésére irányuló görcsös igyekezet sokkal inkább hathat negatívan, mint egy kevésbé perfekt, de jó hangulatú, kellemes anyag. A tanulók így éppen azt élhetik át, ami a kommunikatív nyelvoktatás egyik legfőbb célja, hogy bár bőven van még mit tanulniuk, megfelelő nonverbális eszközök és kompenzatorikus stratégiák segítségével máris képesek a sikeres kommunikációra. A hibáktól való félelem - mint már említettük -, a tökéletességre való törekvés gátlólag hat, akadályoz bennünket közléseinkben.

Nyelvtudásunk akkor csiszolódik, ha használjuk, ha kísérletezünk vele.

- A "beesülések" elkerülésére puskát lehet készíteni, lehetőleg nagy formátumú, kemény lapokon, melyek felmutatása a mikrofonos felvétel során nem jár zajjal.
- Ki kell alakítani az egyes munkacsoportokat (forgatókönyvíró, operatőr, aláfestő zenét kereső, vágó stb.), és meg kell határozni az egyes csoportok feladatait, munkamódszerét. Munka közben folyamatosan értékelni kell a részeredményeket, hogy szükség esetén korrigálni lehessen a tervezés hibáit.
- Ha elkészült a felvétel, az ellenőrző meghallgatás során el kell döntenie, mely pontokon szorulhat a hallgatóság további kiegészítő-, illetve háttér-információkra, és ezeket megfelelő szöveges vagy képi formában el kell készíteni (vö. Wicke, 1995:62).
- A projektmódszer ismeretében nem kell hangsúlyozni, hogy bár a tanár a csoport döntése alapján lehet akár a projekt vezetője is, szerepe nem hatalmazza fel többre, mint hogy "egyként az egyenlők között", tudása legjavát nyújtva igyekezzen elősegíteni a közös munka sikerét.

A partnerscsoporttól kapott hangkazetták meghallgatása sok esetben csalódást kelthet. Hiszen az írott leveleket csaknem szó szerint megértettük. És tessék, most, hogy beszélnek, alig tudjuk követni őket. Épp ez az a "sokk", amire fel kell készítenünk a tanulókat. Ezért dolgozunk a tanítás során lehetőleg sok és sokféle mintát közvetítő hanganyaggal, s ezért gyakoroljuk minduntalan azokat a stratégiákat és technikákat, amelyek a hallás utáni értést megkönnyítik.

Ugyanakkor azt is látni kell tanárnak és tanulóknak egyaránt, hogy a csupán a halláson alapuló, a képi impulzusokat kizáró kommunikáció viszonylag ritka. Az esetek túlnyomó többségében számos, az értést elősegítő tényező jelenlétével számolhatunk (képi, illetve szituatív információ, a beszélgetőpartner nonverbális eszközei stb.). Igyekeznünk kell tehát a hangkazettás levelezésnél is úgy dolgozni, hogy a verbális információkhoz minél több kiegészítő anyagot mellékeljünk, s erre meg kell kérni partnereinket is. Lehet, hogy ez abban az esetben, amikor fejlett beszéd-készséggel rendelkező, jó kiejtésű tanulók küldenek anyanyelvűeknek "hangos" levelet, illetve amikor az idegen nyelvet már jól beszélő tanulóscsoportok kapnak anyanyelvűektől hangkazettát, nem tűnik igazán fontosnak. Általában véve azonban igaz, hogy nem szabad elhanyagolni ezt a szempontot sem.

Hasonlóan gondos előkészítést igényel, ha a partnerscsoport számára "videolevelet" kívánunk készíteni. Sok iskola rendelkezik ma már olyan műszaki felszereltséggel, hogy nyugodtan vállalkozhat videós anyagok cseréjére. Tudjuk, hogy a tanulók szívesen és idővel meglehetősen ügyesen dolgoznak a kamerával. Az is nyilvánvaló, hogy az interkulturális tanulás szempontjából az ilyesfajta levelezés minden más módszernél hatékonyabbnak bizonyulhat, s nyelvi vonatkozásban is komoly haszonnal járhat. Azzal persze számolni kell - a csalódást elkerülendő -, hogy az amatőr felvételek minősége többnyire messze elmarad a profi munkáké mögött. Egyrészt azonban megfelelő gyakorlattal jelentősen javítani lehet a minőségen, másrészt a tanulóknak mindvégig tisztában kell lenniük a felvétel céljával, ami egyértelműen nem a "művészi kivitel".

A témával kapcsolatban jelent meg 1986-ban Klaus-Werner Seidler Videoletter - An Exchange between American and European School-Classics c. könyve, mely példák egész sorával igazolja a levelezés ezen új fajtájának vonzerejét a fiatal nyelvtanulókra.

Ha hangkazettás vagy videóra vett levelet kapunk partnereinktől, természetesen nem elég azt csupán egyszer meghallgatni-megnézni. Érdemes egyrészt nyelv-tanulási célból kiaknázni, azaz segítségével gyakorolni a hallás utáni értés különböző fajtáit, bővíteni a tanulók tematikus szókincsét stb., másrészt rendkívül fontos, hogy megfelelően előkészített kérdések, munkalapok alapján ráirányítsuk a tanulókat figyelmét olyan momentumokra, amelyek elősegítik a célnyelvi kultúra megismerését, az interkulturális tanulást. Éppen ez utóbbi szempontból igen fontos, hogy megfigyeléseinket rögzítsük és

összehasonlítsuk, kérdéseinket összegyűjtjük, majd ezek alapján párbeszédet kezdeményezzünk először saját tanulócsoporthoz, majd levelezés útján a videós anyagot összeállító partnercsoporttal.

A TANULÓCSOPORTOK KÖZTI LEVELEZÉS NYOMÁN KIALAKULÓ SZEMÉLYES LEVELEZÉS

Számos példát ismerünk, ahol az első néhány, közösen megfogalmazott levél után a két csoport tanulói párokat képezve folytatják a levelezést. Emellett persze továbbra is folytatódhat a tematikus súlypontokra épülő csoportos levélírás, a hangkasszette vagy videóra vett anyagok összeállítása a partnercsoport számára.

Ha az a szándékunk, hogy a csoportos levelezésből párok közötti egyéni levélváltás alakuljon ki, egyeztetnünk kell a partnercsoport vezető tanárával. Ha mindenki szabadon választhatná meg a neki "tetsző" párt, néhány tanuló több levelet kapna, de akadna olyan is, akinek esetleg senki sem ír. A tanulókat is bevonva, velük egyetértésben kell tehát kidolgozni valamiféle olyan játékos megoldást, melynek segítségével a véletlen dönti el a kapcsolatfelvételt, méghozzá úgy, hogy senki ne maradjon pár nélkül. Persze az is elképzelhető, hogy valamilyen közös vonás, azonos hobbi stb. alapján találjanak egymásra a levelezőtársak, de ebben az esetben is ügyelni kell arra, hogy senki se maradjon pár nélkül, illetve senkinek se legyen az az érzése, hogy míg a másikat választották, őt beosztották.

Ettől kezdve a levélváltás gyakoriságának meghatározása, a témák megválasztása már a tanulók feladata. Természetesen helyes, ha felajánljuk segítségünket, de semmiképpen se úgy, hogy a tanulók azt érezzék, kötelességük bemutatni a megírt vagy kapott leveleket. Ha valaki maga ajánlja fel levelét vagy annak egyes részeit közös elolvasásra, mindig éljünk a lehetőséggel, de ne keltsünk olyan benyomást, mintha ez elvárás volna.

EGYÉNI LEVELEZÉS

Ha tanulóink nem mutatnak érdeklődést a közös levelezés iránt, megpróbálhatjuk az egyéni levelezéssel motiválni őket. Ez a kívánság bizonyos korcsoportokban a tanári kezdeményezéstől függetlenül is gyakran megfogalmazódik. Tipikusan a pubertáskor az, amikor a tanulók szívesen leveleznek. Számtalan újság és magazin, például a Pop Rocky, Bravo, Bravo Girl foglalkozik levelezőpartnerek ingyenes közvetítésével. Térítési díj ellenében a Finnországban működő International Youth Service (IYS) is közöl adatbankjából levelezési címeket (lásd a 6. fejezetet).

Az így kialakuló kapcsolatok gyakran bizonyulnak tartósak, s rengeteg lehetőség rejlik bennük. A magyar iskolákban ma tanító tanárgeneráció számos tagja köszönheti biztos nyelvtudását a sokszor éveken, évtizedeken át tartó rendszeres levelezésnek. Sokan jutottak el a célnyelvi országokba akkor, amikor ez még nem volt olyan magától értetődő, mint napjainkban: levelezőpartnereiktől kapták a meghívást, s vendégként, kicsit családtagként gyakorolták náluk a nyelvet, ismerkedtek az országgal. Ugyancsak nem kevesen vannak, akik a kinti tartózkodást viszonzandó, a nyári szünetekben levelezőpartnereikkel járták Magyarországot, s fejlesztették nemcsak nyelvtudásukat, hanem - bár akkoriban a fogalom maga még ismeretlen volt interkulturális "érzékenységüket" is.

A fentiek tehát sok tekintetben nem jelentenek újdonságot. Amiben a jelenlegi törekvések különböznek a korábbiaktól, elsősorban az, hogy szeretnék a tanulásnak a közvetlen kapcsolatokon alapuló lehetőségét a tanulók minél szélesebb rétegei számára biztosítani. Ehhez pedig arra van szükség, hogy a kapcsolatok kialakításának és gondozásának feladata ne (csak) az egyén kezdeményezésén múljon, hanem mindnyájunk közös ügye legyen.

Érdemes tehát csoportos levelezést egyéni levelezéssel gazdagítani, illetve az egyéni levelezést - amennyire lehet - integrálni a tanulócsoporthoz munkájába. Ez utóbbi esetben lehetőségeink persze korlátozottak, hiszen - amint arra már utaltunk - a levelezés "intimitását" tisztelgetni kell tartani. Ily módon egy adott kérdés, illetve tartalom felbukkanása a tanulócsoporthoz véletlenszerű, attól függ tehát, hogy a tanulók kedvet éreznek-e arra, hogy leveleik bizonyos részeit "közközre" adják.

Elképzelhető azonban az is, hogy egyéni levelezést folytató tanulóinkat olykor megkérjük, iktassanak be levélváltásukba néhány olyan elemet, amely a tanulócsoporthoz egésze számára érdekes lehet, s kérjék meg partnerüket, úgy válaszoljon, hogy levelük vagy annak egy része a csoportos tanulás eleme lehessen. Oktalanság lenne tehát figyelmen kívül hagyni az egyéni levelezésben az egyént, illetve a tanulócsoporthoz számára rejlő tanulási lehetőségeket. Ehelyett inkább bátorítsuk, szükség esetén segítsük tanulóinkat e tekintetben is.

A levelezés modern változatai: telefax, e-mail

Nem is olyan régen a telefax még újdonságnak számított. Manapság már hétköznapijaink része. Kezelése egyszerű, általában olcsóbb, mint a telefon, s mivel mondandónkat írásban rögzítve továbbítjuk, "kézzelfogható" formája a kommunikációnak.

Elméletileg nincs akadálya annak, hogy diákjaink faxon bonyolítsák levelezésüket, már amennyiben az iskola - s természetesen a levelezőpartner is - rendelkezik faxkészülékkel. Telefaxon bármi továbbítható, ami egy vagy több A4-es formátumú lapra ráfér. Küldhetünk tehát egyszerű vagy rajzos leveleket, készíthetünk kollázsokat stb.

Gyűjteményünk nem tartalmaz ilyen jellegű példát, s ez talán nem véletlen. Mert bár a fax gyors, olcsó és megbízható, azáltal, hogy levelünk a partnernél úgy jelenik meg, mint egy jó minőségű másolat, sokat veszít személyes jellegéből. Valószínű tehát, hogy inkább azokban az esetekben célszerű alkalmazni, amikor egy, már kialakult levelezés keretében kell bizonyos részleteket lehetőleg időtakarékosan tisztázni.

Másképp áll a helyzet az e-mailel, ami a számítógépek világában felnövekvő generáció számára minden bizonnyal rövidesen éppoly természetes módja lesz a kommunikációnak, mint amennyire szüleik számára magától értetődő, hogy a telefon után nyúlnak, ha egy távol lévő személlyel kívánnak kapcsolatot lépni. Ha valóban remélhetjük, hogy 2000-re minden magyarországi iskolát számítógépekkel szerelnek fel, a hazai diákság is hamarosan bekapcsolódhat a modern kommunikációs kultúra e vívmányának használói körébe. A nyugat-európai országokban már jócskán akad példa e-mail útján történő levelezésre különböző országokban lakó diákcsoportok között. Vonzereje minden bizonnyal spontaneitásában rejlik, mind tartalmi szempontból, mind a nyelvhasználatot tekintve. Az e-mail-projektek értékelése a nyelvi hozadék szempontjából azonban még nem kidolgozott.

1994-ben a Spiegel tudósított egy e-mail-levelezésről a németországi Aurich és New York diákjai között. A San Franciscó-i Goethe Intézet kaliforniai és alsó-szászországi diákok részvételével valósított meg egy e-mail-projektet, amelynek keretében a partneriskolák diákjai tematikus leveleket váltottak egymással. Hozzáférhető módon dokumentálták az European Studies Projekt c. anyagot, azaz azt a levélváltást, melyet több európai ország tanulói folytattak e-mailen, ugyancsak egy meghatározott témakörben.

M. Legutke Begegnungen mit Fremden - via E-mail c. tanulmányában (Legutke, 1996) egy további nagyszabású e-mail-projektéről számol be, melynek keretében 12 kanadai, németországi és amerikai osztály dolgozott együtt 3 hónapig egy az AT&T Learning Network által rendelkezésre bocsátott virtuális osztályteremben. A projekt témájául szolgáló Places and Perspectives c. curriculáris modul feldolgozásának célja az volt, hogy a tanulóknak közvetlen környezetükből kilépve tudatosuljon nézőpontjuk kulturális meghatározottsága, s az, hogy miként játszanak ebben a vonatkozásban is szerepet bizonyos történelmi események, földrajzi adottságok és szociális viszonyok.

A rendelkezésre álló anyag egyértelműen bizonyítja, milyen kommunikatív potenciál, az interkulturális tanulásnak micsoda lehetősége rejlik a levelezésnek e modern változatában.

Egyre növekszik azoknak a cégeknek a száma, amelyek az interneten térítés ellenében az egész világra kiterjedően foglalkoznak e-mail-kapcsolatok közvetítésével, s hozzá curriculáris modulok, differenciált tanítási-tanulási programok terjesztésével. Ilyen például a National Geographik Kids Network, amely 4-től a 9. osztályig kínál a világ különböző régióiban élő tanulóknak lehetőséget arra, hogy tudományos programokban együttműködjenek. 1995-96-ban például a 4-6. osztályos tanulók az alábbi - 8-8 hetes időszakot felölelő - projektek közül válogathattak:

Acid Rain - Weather in Action - Wats in Our Water - Too much Trash? - What are We Eating?

Térítésmentesen közvetít e-mail-kapcsolatokat többek közt a németországi Goethe-Institut is. Röviddel ezelőtt indult be a GOETHE ONLINE (<http://www.goethe.de>) elnevezésű világméretű szolgáltatás, melynek elsődleges törekvése elektronikus partnerkapcsolatok előkészítése, támogatása és professzionalizálása.

A részvételi feltételeként a partnersztályok vállalják, hogy

- egy konkrét témakörben,
- megadott időkereten belül,
- az eredmények rögzítésével e-mail-projektet indítanak.

Ugyancsak térítésmentesen vehető igénybe az IDV (Némettanárok Nemzetközi Szövetsége) szolgáltatása:

<http://www.wlu.ca/~wwwidv>. Itt a német nyelvet tanítók és tanulók, illetve a német nyelv iránt érdeklődők találhatnak fontos információkat, többek között egy, a hagyományos és elektronikus partnerkapcsolatok létesítésére szolgáló adatbankot.

Morvai Edit

3. A DIÁKCSERE

A diákcserevel foglalkozó valamennyi dokumentum egyetért abban, hogy a nevelés és tanítás-tanulás szempontjából nagyon sokoldalúan kiaknázhatók az iskolák közötti nemzetközi kapcsolatok. Ma, amikor a világban az emberek egyre mobilabbá válnak, mind gyakrabban jönnek létre olyan szakmai és személyes kapcsolatok, amelyek során a nyelvtudás lehetővé teszi a valódi, tartalmas kommunikációt, a különböző helyzetek sikeres megoldását. A nyelvtudáson kívül a jó kapcsolatok kiépítésének a más, idegen életformák, kultúrák, szokások megértésére való készség és az egyén rugalmassága is előfeltétele.

A szakértők arra figyelmeztetnek, és ezt a néha egy-egy cserekapcsolat kiürülésére panaszkodó kollégáknak meg kellene szívlelniük, hogy közmegelegedésre számot tartó kompromisszumokra kell törekednünk. Nem tűzhetünk ki megvalósíthatatlan célokat, a munkába pedig be kell vonni a tanulókat, kollégákat és a szülőket is.

A diákcsere céljai

Az idevágó dokumentumok a nemzetközi iskolai projektekkel kapcsolatban különböző célokat különböztetnek meg:

TÁRSADALOMPOLITIKAI CÉLOK

Olyan szemlélet kialakítása, amely fellép az idegengyűlölettel és a nacionalizmussal szemben, és az etnikai és kulturális kisebbségek jogaiért száll síkra.

KULTURÁLIS CÉLOK

A csere lehetővé teszi a különböző kultúrkörök tagjai között a kommunikáció és interakció kialakítását és fejlesztését. Ennek fontos része az idegen nyelvi kompetencia megszerzése. A középpontban ez esetben az adott nyelv kommunikatív funkciója áll, például a kapcsolatfelvétel, kezdeményezések megfogalmazása stb. Ha szükséges, a gyerekek minden eszközt bevetnek, kézzel-lábbal magyaráznak, más nyelveket is használnak.

A csere megszervezése szempontjából nem mindegy, mennyire tudják használni az adott nyelvet a kiutazók. Az is fontos eredmény lehet, ha tanítványaink megélik, hogy szerény nyelvi iskolázottsággal is meg tudják érteni magukat.

A nyelvtudás szintjén nem szabad túl sokat várnunk egy-két hetes külföldi programoktól. Erre a szülőök figyelmét is feltétlenül fel kell hívni. A következőket mindenképpen elvárhatjuk:

- az addig tanultak kipróbálása;
- a kompenzatorikus stratégiák gyakorlása;

- nonverbális kommunikáció megfigyelése, megtanulása, értelmezése;
- motiváció a további tanuláshoz.

Természetesen árnyaltabb nyelvtudással, kifinomultabb eszköztárral rendelkező csoport számára könnyebb érdekes programokat tervezni.

A projektek során lehetővé válik, hogy a tanulók megismerkedjenek a partneriskolában különböző tantárgyak tanításával, valamint új kommunikációs technológiákkal is, mint például az e-mail és az internet.

ISKOLÁN BELÜLI CÉLOK

Az iskolában folyó oktatást kiegészítő aktivitások felélénkíthetik az iskolák hétköznapjait. Ez pozitívan hathat a tanár-diák viszonyra, a szülők és az iskola kapcsolatát is erősítheti, és lehetővé teszi a tantárgyak feletti projektek megvalósulását.

Egy osztrák brosúra (Fennes/Finder/Teutsch: Internationale Schulpartnerschaften) a következő lehetséges célokat sorolja fel, amelyek a diákcsera kialakítását mindenképpen befolyásolják, meghatározzák:

- bizonyos tantárgyak oktatásának bővítése;
- a nyelvtudás fejlesztése;
- a kommunikatív kompetencia fejlesztése;
- a tanulók személyiségének fejlesztése;
- az előítéletek megszüntetése;
- interkulturális tanulás;
- internacionális szemlélet kialakítása;
- politikai képzés;
- szolidaritás;
- új tanítási módszerek bevezetése, a tanítás élénkítése.

A diákcsera nem valami vadonatúj gondolat. Az elmúlt évtizedekben, az utazási lehetőségek bővülésével együtt jelent meg a diáklevelezés mellett, ennek lehetséges "következményeként". Jól bizonyítják ezt olyan kiadványok, mint például Horváth József Angol-magyar diáklevelezés c. könyve (Tankönyvkiadó, 1974), melyben a következő olvasható: "Nem lehetetlen, hogy a kialakuló barátság elmélyül, s amennyiben az anyagi körülmények lehetővé teszik, a barátok személyesen is meg akarnak ismerkedni. Egyoldalú vagy kölcsönös látogatásra kerülhet sor, s hogy ez milyen élményanyagot jelent mindkét félnek, azt nem kell különösebben bizonygatnunk"(9. o.).

Manapság egyre több, fiataloknak készült nyelvkönyvben is megjelenik a diákcsera, ami azt bizonyítja, hogy a szerzők bíznak abban, hogy ez a tanulókat érintő, érdekes téma, s hogy világszerte folynak ilyen projektek, tehát fontos nyelvíleg is felkészíteni őket az ezzel kapcsolatos szituációkra (például sowieso 2, 96-101).

Németországban évente kb. 30 ezer tanuló és több mint 3 ezer tanár vesz részt csereprogramokban. 1990-ben 10 ezer német diák járt ilyen célból az Egyesült Államokban. Az osztrák iskolások is intenzív kapcsolatokat építettek ki nyelvtanulási célokból is Anglia, Franciaország vagy Olaszország iskoláival, de a rendszerváltás óta a szomszédos országokkal (Magyarországgal, Csehországgal, Szlovákiával és Szlovéniával) is számos közös projektet, diákcserét bonyolítottak és bonyolítanak. Ezek között megtalálhatók az egynapos határ menti kirándulások éppúgy, mint például a több tantárgyat felölelő, környezetvédelemmel foglalkozó projekt.

Hogy valóban lehetővé váljon az interkulturális tanulás, új utakat kell találni a hagyományosak helyett. Ez a tanulás többnyire nem a szokott környezetben - gyakran nem is osztálykeretben - zajlik, hanem egy idegen iskolában, az utcán, a vendéglátók lakásán, kávéházban stb. A leggyakoribb célok között természetesen az iskolában tanított idegen nyelv gyakorlása szerepel. A csere módot ad "kipróbálni", használni az adott nyelvet, ami a további tanulást feltétlenül motiválja.

A magyar tanulók körében 1994-ben végzett felmérés, amelyben külföldi tapasztalataik iránt érdeklődtünk, azt mutatta, hogy a több éve németül tanulóknak nem nagyon voltak nehézségeik a hétköznapi nyelvhasználatban. Erre főleg azok panaszkodtak, akik a kiutazás előtt csak rövid ideig tanulták a nyelvet. Nehézségként inkább a különböző nyelvjárások értését emlegették.

Ugyanakkor a diákok egy része - erről több cikk is tanúskodik - a diákcserék alkalmával rádöbben(het), hogy nem azt tanulja az iskolában, amire valóban szüksége volna. Francia fiatalok például úgy nyilatkoztak németországi utazásuk után, hogy otthon sok, a hétköznapi helyzetek megoldásában fölösleges kifejezést tanultak. Most úgy látják, hogy egy egészen más nyelvet kellett volna tanulniuk.

Különösen tetszenek a fiataloknak azok ahétköznapi fordulatok, amelyeket a velük egykorúak gyakran használnak. Az is általános tanulság, hogy a legérdekesebb dolgokat a vendégek többnyire nem az iskolában, a tanórak keretében hallják, tanulják, inkább a szünetekben, a szabad programok alatt, a családoznál, és mindenekelőtt azonos korú vendéglátóiktól.

Gyakran fontos cél egy (szomszéd) ország megismerése, személyes tapasztalatszerzésen keresztül. Ez hozzájárulhat a szomszéd népek közeledéséhez, egymás jobb megértéséhez. Más célokat is megvalósíthatunk nemzetközi projektek keretében. Ha egy-egy téma tárgyalását országhatárainkon túra is kiterjesztjük, ez kiindulópontja lehet egy speciális együttműködésnek külföldi partneriskolákkal. Nemcsak a földrajz és a történelem jöhet szóba.

Jó lehetőséget nyújtanak ezek a cserék arra is, hogy a tanulók felkészüljenek, s később (például mint munkavállalók) megállják helyüket a nemzetközi "porondon". Megtanulhatják, hogy nem csak "saját országukban kell és lehet gondolkodni", látóköriük tágul, gondoljunk csak a környezetvédelem vagy a közgazdaság összefüggéseire.

Előfordulhat az is, hogy olyan iskolával kerülünk kapcsolatba, amelynek segítségre van szüksége, ahol olyan dolgok hiányoznak, amelyek számunkra magától értetődők.

Már a kapcsolatfelvétel előtt mérlegelni kell, milyen témákat lehetne a középpontba állítani, feldolgozni. Ez attól is függ,

mennyire sikerül bevonni más tantárgyakat (és az e tárgyakat tanító kollégákat), és persze a partneriskolának is hozzá kell járulnia a témaválasztáshoz. Ausztriában az elmúlt években a leggyakrabban választott téma a környezet volt, a "Környezetvédelem nem ér véget ahatároknál" mottóval. De felsőbb osztályok szívesen választották az Oktatásügy, Kultúra és életmód vagy Európa és a Munka világa témákat is.

Az ország kiválasztása

Figyelembe kell venni, hogy bizonyos országokkal sokan szeretnének kapcsolatokat kiépíteni (például az osztrák iskolások Angliába, Írországba, az USA-ba szeretnének utazni), más országok kevésbé népszerűek. Az utóbbi években például nagyon sok lengyel, román, magyar iskola szeretne osztrák csereiskolákkal kapcsolatba kerülni. A Kultur kontakt 1994. 2. számában már azt olvashattuk, hogy például Ausztriában a kezdeti eufória után a tanulók érdeklődése a szomszéd országok iránt alábbhagyott. Ezért sokszor több osztályból vagy néha iskolából lehet(ett) összegyűjteni az érdeklődőket. Sokszor előítéletekkel is szembesültek a Magyarországra utazást szervező kollégák.

Ha a célnyelvi országban nem sikerül partnereket találni, meggondolandó, hogy ne keressünk-e inkább olyan országot, ahol az adott nyelvet idegen nyelvként tanulják (mint például a skandináv országokban az angolt). Példáink között jól sikerült projekt szerepel belga gimnazistákkal, ebben az esetben a munkanyelv a francia volt.

A magyar iskolák fő célja az idegen nyelv gyakorlása, míg a választott partnereknél inkább a projektlehetőségek a döntők.

A MEGFELELŐ ISKOLA KIVÁLASZTÁSA, MEGTALÁLÁSA

A leggyakrabban vagy személyes kapcsolatok vezetnek el a megfelelő partner megtalálásához, vagy a célország bizonyos intézményei segíthetnek, amelyek közvetítenek az országok között (lásd a 6. fejezetet).

Magyarországon is előfordul az utóbbi években, hogy anyanyelvi tanárok tanítanak rövidebb-hosszabb ideig különböző iskolatípusokban. Ők is segíthetnek abban, hogy cserepartnert találjunk. Jó lehetőséget nyújthatnak különféle továbbképzések, melyeken gyakran különböző országokból vesznek részt nyelvtanárok. Ők is jó ötleteket adhatnak. Bizonyos egyesületeknek, ifjúsági csoportoknak már vannak külföldi kapcsolataik. A testvérvárosok kapcsolatából is kifejlődhet a diákcseré.

A partnerek közötti földrajzi távolság szerepe

Ha a cserekapcsolat a közvetlen közelben, például a határ túloldalán fekvő iskolával jön létre, lehetővé válik a gyakoribb találkozás, hosszabb távú együttműködés különböző projekteken. Ennek hátránya viszont, hogy a diákoknak nem kell a partneriskola vendégszeretetéét élvezniük, például családoknál elhelyezni őket.

Ha nagy a távolság a két iskola között, tehát egy nap alatt nem lehet oda-vissza utazni, vagy levelezés útján lehet tartani a kapcsolatot, vagy csak hosszabb látogatások lehetségesek. Ez esetben viszont intenzívebb szociális és interkulturális tanulási folyamatokra van lehetőség. Ugyanakkor időigényesebb szervezéssel, előkészítéssel kell számolni. Az is szerepet játszik, hol fekszik az iskola, falun vagy városban, mezőgazdasági területen vagy iparvidéken.

A résztvevők

Egy iskolán belül is különböző csoportok vehetnek részt a diákcserében:

- egy csoport (nem okvetlenül egy osztályból vagy egy évfolyamból);
- egy osztály;
- több osztály, illetve az egész iskola;
- bevonhatjuk az egész települést, de akkor már inkább "testvérváros"mozgalomról van szó, és ezen belül a diákcseréről.

A TANULÓK ÉLETKORA

Mivel Magyarországon 1990 óta legkésőbb 10 éves korában mindenki elkezd idegen nyelvet stb. tanulni, az általános iskolások, kisgimnazisták számára már - megfelelő életkori sajátosságokat figyelembe véve - sikeres csereprogramok alakíthatók ki. A határ közeli helyek felkeresése még az alsó tagozatosok esetében is könnyebben megvalósítható. A 10-14 évesek már nagyon szívesen utaznak, és a tanulás szempontjából talán nem annyira túlterheltek, mint a nagygimnazisták. Több magyar kollégával beszélgetve egyetértettünk abban, hogy sok szempontból hasznos diákcserét lehet(ne) megvalósítani a kiskamaszokkal. Vigyázni kell, hogy a partnersztyályok-csoportok között ne legyen nagy a korkülönbség, legfeljebb egy év, ez még nem okoz gondot.

Az általános iskolás korosztály cserekapcsolataiban több a játékos elem, például gyakran szerepel bizonyos tradíciók, ünnepek, szokások bemutatása, és a tanulók saját országának jobb megismerése összekapcsolódik az idegen környezet megismerésével.

Az idősebb diákok esetében már gyakran a kognitív és az intellektuális aspektusok is szerepet kapnak. E korosztálynál gyakoribbak a tematikus programok, és a nyelvtudásnak és a kommunikációnak is nagyobb szerep jut.

Nemzetközi diákcseré

Általában nem egyszeri találkozásokról, hanem a partnersztyályok közötti hosszabb távú kapcsolatokról van szó. Ideális, ha megoldható a kétoldalú csere, de elképzelhető az is, hogy csak az egyik fél látogatja meg a külföldi partnert. Ennek például anyagi okai lehetnek. Egyre gyakrabban valósulnak meg multilaterális találkozások, tehát három vagy több ország részvételével.

A diákcseré egyik formájának tekinthető, ha a különböző országokban élő tanulók egy közös témán, projekten dolgoznak együtt, és rendszeresen tájékoztatják egymást munkájuk eredményeiről. Ilyen téma lehet például annak vizsgálata, hogy a történelem egy bizonyos korszakát hogyan mutatják be az adott országok történelemkönyvei, illetve a tanárok. Ezenkívül persze aktuális témákat is választhatnak, az Európai Uniót vagy bármit, amiről a média tudósít. E témákkal, projektekkel lehet néhány tanóra keretében foglalkozni, de hosszabb időn, akár egész féléven vagy iskolaéven keresztül is. Az sem feltétlenül fontos, hogy a projektben részt vevők találkozzanak.

A diákcseré előkészítése

Azoknak, akik most kezdenek ilyen vállalkozásba, tanácsos néhány kérdést alaposan végiggondolniuk. Az osztrák szakértők szerint ezek a következők (vö. Fennes/Finder/Teutsch, 1996:8):

- Milyen célok vezérelnek?
- Milyen országgal szeretnénk kapcsolatba kerülni?
- Milyen nyelven akarunk/tudunk beszélni?
- Mely iskolatípus lenne alkalmas?
- Milyen korú tanulókat keresünk partnernek?
- Milyen formáját választjuk a kapcsolattartásnak?
- Milyen témák alkalmasak a közös munkára?
- Milyen költségekkel kell számolnunk?

A tervezést tanácsos már kb. egy évvel az utazás előtt megkezdeni. A program kialakításakor ügyelni kell arra, hogy legyenek olyan fázisok, amikor a résztvevők kipihenhették magukat, s hogy legyen elegendő szabadidejük az élmények feldolgozására. Az is fontos, hogy a diákok időnként honfitársaikkal maguk között lehessenek, és magyarul "hülyéskedhessenek".

A tervezés megkezdésével egyidejűleg a szülőket szülői értekezleten tájékoztatni kell. Ezen túl írásbeli tájékoztatásra is szükség van. A szülőket a programról, az időpontokról és kötelezettségeikről egyaránt informálni kell.

Fontos feladat a párok (tandemek) kiválasztása. Ehhez elengedhetetlen, hogy megfelelő adatok álljanak rendelkezésünkre a külföldi tanulók koráról, érdeklődéséről stb., és ezeket az információkat ki kell cserélnünk a partnersztyálával. Problémát jelenthet, ha a partnerek eltérő szociális rétegből származnak.

A tanár pedagógiai feladatai

Mindenképpen fontos, hogy a tanár felkeltse a tanulók érdeklődését a csere iránt, majd fel kell készítenie az utazókat. Az előkészítés történhet a tanítás keretében, de például fakultáció vagy szakkörök is alkalmasak rá. Más (nem nyelvszakos) kollégákat is bevonhatunk a munkába. Szakmai (földrajz, történelem, gazdaság stb. az adott régióban), nyelvi kérdésekre kell kitérnünk, de a viselkedéskultúra szempontjai is nagyon fontosak.

A diákcseré jó alkalom arra, hogy mi, nyelvtanárok végiggondoljuk, mit is tudnak, tudhatnak tanítványaink eddigi tanulmányaik alapján, és hol vannak olyan hiányosságai, amik megnehezít(het)ik a dolgukat az idegen környezetben. Bizonyos hétköznapi szituációk megoldására mindenképp fel kell készíteni őket.

Kedves Szülők!

Szeretettel és feltétlenül várjuk az 1994. tartandó, francia-magyar diákcserével kapcsolatos szülői értekezletre. Előzetesen is szeretnénk tájékoztatni az alábbiakról:

- a cserében francia részről a vannes-i (Bretagne) Montaigne ált. isk. két osztályának (5)2 és (5)3 tanulói, magyar részről a Budencz, Diana, Városmajor utcai ált. isk. tanulói vesznek részt;
- a tanulókat 4-4 tanár kíséri;
- a magyarországi cserére 1994. március 30 és április 8 között (program mellékelve) a franciaországi cserére 1994. június

- 11 és 22 között kerül sor;
 - a tervezett költség 20-25 000 Ft (Autóbuszút Bp., Bretagne, Bp., 2 kirándulás, 3 meleg ebéd, belépők, kultúrprogram, apró ajándék);
 - az összeget 2 vagy több részletben az alapítvány számlájára lehet befizetni, ily módon az az adóból leírható;
 - szülői értekezletet még egy alkalommal, a kiutazás előtt tartunk;
 - a magyar gyerekek számára kéthetenként nem kötelező foglalkozásokat tartunk. Kérjük, hogy legalább egy alkalommal biztosítsák a találkozást, kövessék gyermekeik levelezését.
- Várjuk javalataikat, kéréseiket. Kérjük otthoni és munkahelyi telefonszámaikat.

Üdvözléssel:

B. Zs.
2429 Bp., Erdővölgyi út 12/c.
Tel.: 9 654-321 (Munkahely: 7 890-123)

Észrevételek:

Gyerek neve:
Szülő neve és telefonszámai:

El lehet kerülni, hogy ne éljenek át ún. kulturális sokkot! Ennek feltétele, hogy rendelkezzenek minimális országismerettel, ismerjék az adott idegen nyelv hangzását és írásképét, és tanárjukkal már tudjanak az adott nyelven sikeresen kommunikálni, legalábbis a tankönyvük által kínált témakörökben, szituációkban.

A sikeres kommunikációhoz olyan egyéni képességek kialakítására is szükség van, mint például hogy merjenek hibázni, legyen megfelelő önbizalmuk, kezdeményezzenek, legyenek készek ismeretlen dolgokat kipróbálni, és nem utolsósorban próbálják megértetni magukat idegennyelv-tudásuk hiányosságai ellenére.

Érdekes a diákokkal egyébként is beszélgetni arról, mit szeretnének tudni az úticélul kiválasztott országról, illetve az ott élő fiatalokról. Ez országonként is eltérő lehet. Egy felmérés szerint például a dán diákokat az érdekelte különösen, hogyan vélekednek a németek a saját múltjukról, a franciákat a Harmadik Birodalom, a neonácik és a fiatalok véleménye saját országukról, a görögöket a viccek, a német szokások, a skótokat a futball, a német diákok hobbija, háziállataik stb.

A levelezés (lásd a 2. fejezetet) nagyon jól előkészítheti a cserét, és alkalmat ad egymás megismerésére. Az előkészítés egyik formája lehet az is, ha először egy kisebb csoport, küldöttség látogat el a partneriskolába, hogy együtt tervezzék el a közös projektet.

A kulturspecifikus különbségek ismerete és megfigyelése nagyon fontos, mivel ezekből egy sor félreértés következhet, és ez megromthatja az utazás hangulatát. Hol is jelentkezhetnek általában ilyen különbségek? (Vö. Christ, 1992:28.) A családok struktúrájában, az étkezési szokásokban, az ifjúsági szórakozóhelyek, találkahelyek másságában, a higiénével kapcsolatos elképzelésekben, a napirend kialakításában, az iskolai fegyelem kérdéskörében, a tanár-diák kapcsolatban, az iskolai ellenőrzés rendszerében, abban, hogyan viszonyulnak a kritikához, az értékről alkotott elképzelésekben, például az egyházak vonatkozásában, a történelmi és politikai tabutémákkal kapcsolatosan, vagy a hétköznapi életben, a helyi adottságokban, az ünnepek és szokások területén. Sokan említették például, mennyire furcsa nekik Németországban a kézfogás szokása, főleg családtagok között. Egy kislánynak, aki épp Németországban ünnepelte születésnapját, rosszul esett, hogy amikor a kedves ajándék fölötti örömeben egy puszival akarta "nyomatékosítani" köszönetét, cserepartnerre elfordította a fejét. E különbségekről először persze a tanárnak kellene tájékozódnia, hogy megfelelően felkészíthesse diákjait és a szülőket.

Az információkon túl ilyen helyzetekben a szenzibilitás, a tanulásra való készség és a mássággal szembeni nyitottság segíthet. Ugyanakkor épp e különbségek teszik érdekessé, vonzóvá a tanulást, a felfedezést. Arra kellene biztatni a tanulókat, hogy jegyezzék fel, gyűjtsék össze őket, és beszéljenek róluk.

Országunk határát átlépve a diákok mint Magyarország, a magyar kultúra képviselői jelennek meg, és gyakran téves képzetekkel, előítéletekkel találkoznak. Gyakran azt tapasztalják, hogy furcsa kérdéseket tesznek föl külföldi barátaik. Például egy gimnazista fiú nagyon nehezményezte, hogy megkérdezték tőle, tudja-e, mi az a ketchup, vagy hogy esznek-e nálunk húst, ismeri-e a hamburgert. Egy gimnazista lány megdöbbenne tapasztalta, hogy Magyarországot sokkal elmaradotabbnak képzelik, és csodálkoznak, hogy nálunk is van mosógép, McDonalds és metró. Ilyen és hasonló helyzetekre is fel kell készíteni a kiutazókat. De épp ez ébresztheti rá őket, hogy csak kölcsönös megbecsülés vezethet a békés egymás mellett éléshez.

Az előkészítéshez tartozik az is, hogy a diákok saját országukkal kapcsolatos kérdésekre válaszolni tudjanak. Hasznos lehet, ha ki-ki felkészülhet egy-egy számára érdekes és vonzó témából.

A szakértők azt is ajánlják, hogy a diákok készítsenek "öninterjúkat", amelyeket senkinek sem kell megmutatniuk. Így is fogékonnyá tehetjük őket a kulturális különbségek iránt. Például:

- a családom leírása;
- mi a fontos, illetve nem fontos számomra és családom számára: pontosság, rend, televízió, sport, spontaneitás stb.;
- egy tipikus este otthon, egy nap az iskolában, egy szombat este...;
- mit gondolsz, hogyan válaszolná meg egy fiatal a partnerországból az előző kérdéseket?
- Mire adok ki sok pénzt? Vajon mennyibe kerülhet ez a partnerországban?
- Sorolj fel öt dolgot, amit meg szeretnél tudni a vendéglátó országról!

Ha a diákcserre projektre épül, eleve a projekt témájából kell felkészülniük a tanulóknak, például kiscsoportokban.

Hogy az előkészítés során mennyire kell a szülőkre támaszkodni, ez a résztvevők életkorától is függ. De a szülőkkal is feltétlenül meg kell beszélni, hogy a csere legfontosabb célja az idegen világ, emberek megismerése, és nem turistaútról van szó. Ők tudják talán a legsikeresebben rávezetni gyerekeiket, hogyan lehet a lehető legkevesebb konfliktussal, sűrűdással

megélni az új emberi kapcsolatokat. Az adott országról is nagyon hasznos, ha beszélgetnek a gyerekekkel. Sok esetben már a felnőttek megszólítása sem olyan egyszerű. Ezért nem mondható szerencsésnek, ha német tanáraikat a gyerekek az iskolában "nénizik, bácsizzák"(a Tante, Onkel csak a családban szokásos megszólítás!).

A csere lezárásaként mindenképp érdemes egy ünnepélyes összejevetelt, búcsúestet szervezni, ahol alkalom kínálkozhat a csere folyamán készült anyagok bemutatására is.

Mit jelenthet a diákcsera a tanárok számára?

Mindenképpen rengeteg feladatot és pluszmunkát. Ez már az eddig elmondottakból is kiderült. De ez csak az érem egyik oldala.

A befektetett energia általában megtérül: egy jól sikerült diákcsera után a résztvevők újult erővel folytatják a tanulást, és a tanár is jelentős ösztönzést kap. "Az előkészítés, az utazás és az utólagos munkák folyamán olyan, a hagyományos oktatási keretek között el nem érhető kapcsolatok születnek köztünk és a gyerekek között, amire bőségesen építhetünk, így a nyelvórák sokkal több hasznot hoznak"(Téglássy Klára-Lizicska Veronika, Zápor utcai iskola).

A tanár jobban látja, hogyan lehetséges tanulóinak nyelvi szintjét a leghatékonyabban továbbfejleszteni. A csere alkalmat adhat tananyagok és a partneriskola pedagógiai dokumentumainak megismerésére is. A tanár felfrissítheti nyelvtudását, bővítheti országismereti (civilizációs) ismereteit. Tehát egyfajta továbbképzésnek is nyugodtan felfogható. Ugyanakkor egy ilyen együttlét a tanár-diák viszony szempontjából is jelentős, egyformán részei egy kapcsolatrendszernek, és ez pozitívan változtathat eddigi együttműködésükön.

A csere lebonyolítása

A diákok egy család vendégei, részt vesznek a család életében. Házukat nem szabad szállodának tekinteniük. El kell fogadniuk a szokásokat, és szerényen kell viselkedniük. Figyelembe kell venniük vendéglátóik kívánságait, és kisebb feladatokat magukra kell vállalniuk (terítés, esetleg fűnyírás stb.).

Ugyanakkor a vendég nyugodtan elmondhatja megfelelő formában jogos kívánságait, problémáit. Önkéntelenül is összehasonlíja a vendéglátó család hétköznapjait saját családjáéival. Ez bepillantást enged az ország életébe is (politikai nézetek, kapcsolat a szomszédsággal stb.).

Ugyanez persze igaz az iskolára is. Osztrák diákok, akiknek egy része nem nagyon lelkesen jött Magyarországra, meglepve tapasztalta, hogy a magyar fiatalok másként viselkednek, mint várták, s milyen jól tudnak németül. A magyar iskolákban meglévő kötöttségek, fegyelem némelyikükből ellenállást váltott ki, másoknak pedig éppen imponált (vö. Fennes et al.: Grenzübergänge).

Jó alkalom nyílik a családban az idegen nyelvi készségek fejlesztésére, szerencsés esetben partnerek ebben a vendéglátók is.

A csere másik színhelye az iskola. Bevált módszer, hogy a tanulók részt vesznek cserepartnerük óráin, de ezt csak egy-két napig érdemes csinálni. Ezután a diákok érdeklődése szerint kellene egy órarendet összeállítani. Ha az egyik fél nem ismeri a másik nyelvét (és ez a magyar esetében mindig így van), a vendégek számára más iskolai programokat lehet szervezni. Jó alkalmat kínál például a sport, hogy a diákok a nyelvi nehézségek ellenére együttműködhesenek. "Kár, hogy nem mondták, hozunk tornafelszerelést, mert mi is részt vehettünk volna a testnevelésórán."(Ezt a hiányosságot egy grazi diákcsoport budapesti látogatásakor többen is fájalták.) Egy másik csere alkalmával Dortmundban például biciklitúrát szerveztek a magyar diákoknak.

Hogy egy budapesti testnevelésórán milyen megfigyeléseket tettek osztrák gimnazisták, az nagyon elgondolkodtató: "Ez a tornatanárnő imponál nekem, hiszen egy fél év alatt annyi mindent megtanított a lányoknak. A barátnőmmel többször egymásra nézünk, nálunk egy ilyen tornaóra elképzelhetetlen lenne. Nem azt mondom, hogy a nálunk folyó testnevelés-oktatással elégedetlen vagyok, vagy hogy bírálni szeretném a mi tornatanárnőnket, de egy kis fegyelmezett munka és ha egy kicsit jobban kötődnének az iskolához, az néha nem lenne rossz"(Anzengruber/Kowar, 1991:53).

A vendégeknek mindenképpen meg kell mutatni az iskolát. Az országismereti tudnivalókat esetleg anyanyelvükön vagy egy harmadik nyelven is megismertethetjük velük.

Az iskola megismerése játékos formában is történhet. A lényeg itt is az összehasonlítás. A vendégeknek is tartaniuk kell magukat az iskola szabályaihoz. "Az is különbség, hogy a 11. osztálytól tulajdonképpen nincsenek osztályok... A tanulókat felnőttként kezelik, ez is nagyon érdekes volt."

A VENDÉGLÁTÓ DIÁKOK

A vendégeket fogadó fiataloknak kötelességeik vannak, amelyek függetlenek attól, hogy értik meg egymást partnerükkel. Még ha esetleg csalódottak vagy frusztráltak is bizonyos dolgok miatt, el kell fogadniuk partnerüket, és alkalmazkodniuk kell hozzá. Fontos - konfliktusok esetén különösen -, hogy ebben a szülőktől és a tanároktól segítséget kapjanak. Hogy jó vendéglátók legyenek, fel kell hívni a figyelmüket néhány dologra. Előnyös, ha a programban alternatívák szerepelnek, ez mozgásteret biztosít számukra. A cserepartnerrel kettesben megvalósított programok nem válhatnak terhessé, ezért variálni kell a csoportbeosztást. Szerencsés, ha a diák partnere baráti körét is megismerheti, velük is kapcsolatba léphet.

Diákújságírók a Wir bauen Europa c. projekt keretében Miskolcon megrendezett találkozóról az egyik német diáklapban számoltak be. A magyar vendégszeretetről a következőket írták: "Szinte megszegényítő volt, ahogy megismerkedtünk a magyarok vendégszeretével... Ez nemcsak a hagyomány, valóban őszintén így éreznék"(Ungarnfahrt 93. In: Klecks).

A VENDÉGLÁTÓ SZÜLŐK

Fontos, hogy a vendéglátókat ellássuk minden információval, például kapják meg a résztvevők névsorát és egy címlistát telefonszámokkal. A családok jelentősen hozzájárulhatnak a csere sikeréhez. "Nagyban függ természetesen az egész élmény a vendéglátó családtól, és e tekintetben nekem elég nagy szerencsém volt... ez a család a nyitottság, érdeklődés szempontjából is különleges volt. Nemegyszer volt téma köztünk a politika, történelem, a két ország különbsége, a lehetőségek itt és ott"(Egy szegedi gimnazista élményei, 1994).

"Mindenki nagyon közvetlen, barátságos volt velünk... a szülők mondhatni jobban hiányoznak, mint a gyerekek. Nagyon jó fejek voltak"(Józsa Villő, Szeged).

Vagy egy grazi diák véleménye, ami azért is megszívlelendő, mert azt bizonyítja, hogy nem a nyelvtudás a legfontosabb: "Az mondhatom, hogy nagy szerencsém volt vendéglátóimmal. Nem tudtak nagyon jól németül, de nagyon kedvesek voltak."

"A családoknál nagyon jól éreztük magunkat. Nyitottak voltak. Szerencsére egyedül voltam náluk. Ez sokat jelentett, mert csak németül beszéltem. Mindent el kellett mesélnem arról, amit csináltunk. Figyelmesen hallgattak, kijavították a hibáimat. Egész más volt, mintha egy magyar némettanárral tanultam volna"(Rüch Edina, Fasori Evangélikus Gimnázium).

A szülők is közvetítik az adott kultúrát, ennek sikeressége elsősorban figyelmük, személyiségük, vendégszeretetük függvénye. Nem kell tanárszerepet játszaniuk, de hasznos, ha törődnek azzal, hogy a vendéggyerekek szóhoz jussanak, ha óvatosan kijavítják, szókincsét bővítik. Sok magyar diák számolt be arról, hogy a szülővel különösen jó kapcsolatot tudtak kialakítani, ők ezekben az esetekben toleránsabbak voltak, jobban tudták, hogyan lehet egy - a nyelvet még nem magas szinten beszélő - külföldi fiattal sikeresen kommunikálni. Ha lehetséges, a programokba is be lehet vonni a szülőket, de lehetővé kell tenni, hogy a családok saját szabadidős programokat is megvalósíthassanak, erre a hétvégeken van általában mód.

A diákcseré feldolgozása a program lebonyolítása után

Hazaérkezve érdemes újra felvenni a kapcsolatot a partnerekkel, hogy megkapjuk észrevételeiket a cseréről. Fontos, hogy alkalmat találjunk a tanárok, diákok és a szülők véleményének megismerésére egyaránt. A kapcsolattartás folytatódhat levelezés formájában, de a dokumentáció összeállításával is, amit megküldhetünk a külföldi partnereknek.

A dokumentáláskor a következő anyagokra támaszkodhatunk:

- naplók, kérdőívek, újságok, újságkivágások bizonyos témákhoz, diákújságok, évkönyvek, tankönyvek és egyéb írásos anyagok;
- hanganyagok, hangfelvételek;
- képek, fotók, videofelvételek;
- hétköznapi tárgyak.

Jó alkalom a tapasztalatok összegzésére, ha az iskolai évkönyvben vagy iskolaújságban a diákok beszámolhatnak élményeikről. Mindez segít, hogy átgondolhassuk: a következő években hogyan folytassuk a projektet.

A diákcseré rutinná válik?

Nálunk az iskolák egy részében még újdonságnak számít a diákcseré. Néhány kolléga azonban már a kapcsolatok elszürkülésére, a programok egyhangúságára vagy éppen a partner érdektelenségére panaszkodik. Megelőzendő az ilyen gondokat, tanulságos lehet, ha megismerjük azon országok tapasztalatait, ahol évtizedek óta folynak efféle projektek.

A diákcseré lebonyolítása sokszor óriási szervezési feladatot ró a nyelvtanárookra, akik - mint a többi pedagógus iskoláinkban - eleve túlterheltek. Oka ennek az is, hogy a nyelvtudás hiánya miatt más szakos kollégák általában nem tudnak bekapcsolódni, segíteni. A szülők részéről is számíthatunk bizonyos ellenállásra. Teljesítményorientált világunkban, ahol csak a vizsgáknak, jegyeknek van becsületük, a szülők nem mindig tartják elég hatékonynak, sokszor fölösleges időtöltésnek gondolják a diákcseréprogramokat. Az erről szóló cikkek tanúsága szerint például Franciaországban is hasonló tendenciák figyelhetők meg. A szülők úgy vélik, hogy a jó jegyekért és a záróvizsgáért folytatott "harcban" a többnapos kirándulások akadályozzák a felkészülést, vagy azt várnák el, hogy a kirándulásoknak legyen inkább intenzív nyelvtanfolyam jellegük. De ha így értelmezzük a csereprogramokat, épp a lényeg vesz el, az a cél, hogy a diákok jobban megismerjék a másik országot és lakóit, jobban meg tudjanak figyelni bizonyos különbségeket, számukra érdekes és fontos dolgokat, tehát bizonyos szociális kompetenciákat alakítsanak ki a számukra új kontextusban.

A túlszabályozottság ellen is berzenkednek a szakemberek, például Németországban. Helytelenítik, ha meg akarják szabni, hogy csak X év nyelvtanulás után vehessenek részt a tanulók csereprogramokban. Nem volna szabad kötelezővé tenni a tanórákon való részvételt vagy bizonyos bürokratikus keretekhez kötni a diákcseré lebonyolítását. Azt hiszem, Magyarországon ilyen túlszabályozottságról még nem beszélhetünk.

A tanulót mint egyéniséget (sajátos életstílusával, személyes és családja által meghatározott érdeklődésével, ideológiai beállítottságával, politikai nézeteivel stb.) kellene szem előtt tartani a programok kialakításakor, s veszélyes lehet, ha általában a tanulóknak gondolkodunk. Az iskola is sokszor figyelmen kívül hagyja a diákok közti ilyenfajta különbségeket, nem tud foglalkozni az egyéniségekkel.

Ezek a hiányosságok a diákcseré során félreértéseket, csalódást okozhatnak. A programok során ugyanis ki-ki egyénileg kerül kapcsolatba az újjal, az idegennel. Mindenkinek mást és mást jelenthet ez a tapasztalat, mást és mást érthet meg és érthet félre, másként fogja látni az embereket, a lakásukat, étkezési szokásaikat, fellépésüket a saját hazai környezetével összehasonlítva.

Sokszor az anyagi eszközök előteremtése is gondot okozhat, hiszen egyes szülők számára megoldhatatlan problémát jelenthet egy-egy külföldi út finanszírozása vagy a vendégek fogadása. Mi, magyarok a vendégért a lelkünket is kitesszük, és hajlamosak vagyunk túlzásokra. Előfordul, hogy valamelyik szülő szabadságot vesz ki arra az időre, amikor a "cseregyerek"

náluk lakik. A vendég számára pedig terhebbé is válhat az állandó traktálás. Itt valamiféle kelet-európai büszkeség van a háttérben, ám ha arra törekszünk, hogy ne mutassunk többet, de arra vigyázunk, hogy azért ne sajnáljanak, helyes úton járunk.

Sok országban, ahol talán hétköznapiabb dolog a diákcseré, néha akár éhezhetnek is azok a magyar diákok, akik arra várnak, hogy le fogják ültetni az asztalhoz, és majd együtt vacsorázik a család. Sok helyen természetesnek veszik, hogy a vendég is úgy viselkedik, mint a háziak: eszik, amikor éhes, és amit talál a jégszekrényben. A tanárnak nagyon jól kell ismernie az adott országot, hogy az ilyen helyzetekre fel tudja készíteni tanítványait, és tudnia kell tapasztalatait relativizálni is.

Az alábbi összeállítás még egyszer röviden összefoglalja a legfontosabb lépéseket, amelyeket a diákcseré előkészítésével, lebonyolításával és dokumentálásával kapcsolatban a tanárnak végig kell gondolnia, és meg kell terveznie.

Az ötlet;
A tanulók és tanárok, az igazgató(k) tájékoztatása;
Együttműködés a kollégákkal.

Partneriskola keresése külföldön;
Kapcsolatfelvétel a tanárokkal;
A program közös megtervezése;
(levelezés, közös projektek, anyagok cseréje, diákcseré stb.).

A cserével kapcsolatos adminisztratív kérdések tisztázása;
A csere formájának és időtartamának eldöntése;
A tartalom, a módszerek és a szervezés kérdéseinek eltervezése.

A szülők tájékoztatása;
Az iskola vezetőségének beleegyezése.

A csere megszervezése a partneriskolával egyeztetve (utazás, szállás,
úti okmányok, biztosítás, finanszírozás stb.);
Program;
Szülői értekezlet.

A tanulók tartalmi felkészítése.

A csere lebonyolítása.

Dokumentáció;
A dokumentáció bemutatása az iskolában.

A kapcsolat továbbfolytatása.

(Fennes/Finder/Teutsch alapján)

Az iskolai keretek közötti, szervezett és a diákok "tömegét" aktivizáló kapcsolatteremtés a célnyelvi ország(ok) valóságával, illetve képviselőivel nemzetközi szinten gyakorlatilag a hetvenes évek vége óta jelen lévő törekvés. Mégis: mind a mai napig nem sikerült a tanítási-tanulási tevékenység szerves részévé válnia. Hogy miért nem, azt csak találgatni lehet. M. Legutke egy tanulmányában azzal magyarázza a késlekedést, hogy a konzekvens kifelé nyitás az iskola belső világának alapvető változását vonná maga után, s ettől ma még az iskolák többsége visszariad. Annyi bizonyos, hogy a megvalósuláshoz az idegen nyelvi valóság megtapasztalásának curriculáris integrálására, a tanítás-tanulás hagyományos formáinak megváltoztatására lenne szükség, azaz mélyreható átalakulásra tartalmi és adminisztratív szempontból egyaránt.

Mindazonáltal, ha jól működő partnerkapcsolatokat, hasznos határokon inneni és túli projekteket szeretnénk, meg kell teremtenünk a szükséges intézményes háttért. Diáklevelezést ápolni, cserekapcsolatokat megtervezni és végrehajtani nem lehet mindig a tanítási órán kívül, a tanár és a tanulók szabadidejében. Ráadásul el kell gondolkodnunk azon is, elvárhatjuk-e tanulóinktól és kollégáinktól, hogy mindezt egy olyan "skizofrén" helyzetben tegyék, hogy az órákon sok esetben életidegen, nyelvhelyesség-központú vizsgákra tréningeznek, délután és este viszont a projektek előkészítésekor az "életszagú" valóságra készülnek.

Sokat segíthetne, ha a fentiekben leírtak megjelenének a tanárképző-és tanártovábbképző intézmények programjában. Az ELTE hároméves némettanár szakán például évről évre születnek szakdolgozatok kapcsolatos témákban (projektmódszer, interkulturális tanulás, diákcseré). A Goethe Intézet az általános iskolai tanárok számára továbbképzési blokkot hirdet Országismeret

- interkulturális tanulás címmel, és sokat tesz az ügyért az ún. D-A-CH program is, mely német, osztrák és svájci kezdeményezésre született. Egészen bizonyos, hogy más nyelvekkel kapcsolatban, más intézményekben is vannak hasonló törekvések. Ezeket kellene tehát erősíteni, és a megfelelő tartalmakat az őket megillető mértékben a képzési és továbbképzési programokba integrálni.

4. PÉLDÁK, PROJEKTEK, ÖTLETEK A DIÁKCSERE MEGVALÓSÍTÁSÁRA

Ebben a fejezetben néhány - itthon nehezen hozzáférhető, könyvekben, folyóiratokban és egyéb publikációkban közzétett - érdekes ötletre hívjuk fel a figyelmet, illetve olyan projektekről tudósítunk, melyek az elmúlt években magyar diákok közreműködésével zajlottak. Bizonyára nem tudunk eljutni valamennyi kollégához, aki az elmúlt években az országban diákcserét szervezett vagy valamilyen érdekes kezdeményezésbe bekapcsolódott. Anyagunk tehát válogatás a teljesség igénye nélkül.

Néhány külföldi példa

- "Ősember" projekt (Deutsch-Französisches Jugendwerk) Egymás nyelvét nem beszélő francia és német általános iskolások próbálták ki, milyen lehetett a kőkorszakban élni. Együtt építettek kunyhót, csapdát, készítettek szerszámokat, ruhákat.
- Egy német-angol csere alkalmával mülheimi gyerekek gipszmaszkokat készítettek egymásról, és ennek kapcsán szívesen kommunikáltak.
- Egy német és egy holland iskola diákjai közös projektjüket a múzeum témája köré építették. Saját készítésű tárgyaikat állították ki.

Példák magyar kollégáktól

KECSKEMÉTI GYEREKEKKEL ANGLIÁBAN

A kecskeméti Petőfi Sándor Gyakorló Általános Iskola hetedikes angol tagozatos tanulói egy teljes tanéven át készültek brit levelezőtársaik nyári fogadására. 1987 őszétől 1988 tavaszáig a gyerekek egyéni levélváltásain túl videolevelek cseréjére is sor került. Az a videoüzenet, amelyen a magyar gyerekek bemutatták családjukat és otthonukat, különleges fogadtatásnak örvendett. Bár csupán 10 évvel ezelőtt történt mindez, az egyszerű brit emberek sztereotípiákban gondolkoztak Kelet-Európáról és Magyarországról. Még ma is őrzöm a BBC leicesteri körzeti rádiójának interjúját, amelyet az angol gyerekekkel készített a kecskeméti út előtt. Annak ellenére, hogy a videolevelek, az elküldött albumok a magyar valóságról szóltak, az angol gyerekek úgy vélték, hogy mi mindannyian és mindenütt egyenruhát hordunk, s az utcákon tankok járnak. Azt hiszem, ebből a szempontból jó szolgálatot teljesítettünk a cserével, hisz ezután még három cserelátogatásra került sor, s ez további intézmények közötti kapcsolatokat eredményezett.

Amikor már biztos volt, hogy 1988 júliusában egy csoportnyi 13 éves angol gyermek és egy ötfős tanári küldöttség érkezése várható, megkezdődött a konkrét tervezés. Mivel egyezségünk "Ferihegytől Ferihegyig" szólt, azaz ők a mi vendégeink, előtakarékossággal és szponzori támogatások gyűjtésével kellett biztosítanunk a két együtt töltendő hét pénzügyi kereteit. Támogatóink nem csupán pénzzel, hanem ajándéktárgyakkal, ingyenes vagy nagyon kedvezményes szolgáltatással járultak hozzá az első cserelátogatás sikeréhez.

A brit és magyar gyerekek magyarországi programja két lényeges szakaszra tagolódott: egy közös bajai táborozásra, majd a kecskeméti hétre, amelyet az angol gyerekek a saját levelezőtársaik családjainál tölthettek.

A magyar csapat a brit gyerekek érkezése előtt egy nappal érkezett Bajára, ahol a Petőfi-szigeten az ifjúsági táborban kaptunk színvonalas kiszolgálást. Nem csupán szállásunkat, étkezésünket biztosították, hanem bőven volt terünk a különféle foglalkozások számára is. A táborozás célja az volt, hogy a gyerekek személyesen ismerjék meg egymást, s a magyar gyerekek segítsenek brit levelezőtársaiknak a magyar valóság megismerésében. Mindezt sok-sok közös sport-és játékprogrammal, a nyelvi készségeket is fejlesztő projektfeladatokkal kívántuk megvalósítani. Az együtt dolgozó tanári és tanulói közösségek az egy hét során, nagyon kellemes hangulatban el tudták érni az eredeti célt, azaz azt, hogy a gyerekek összebarátkozzanak, megismerjék egymás kultúráját. Főként pedig azt, hogy a magyarok képesek legyenek a hazai élet sok-sok aspektusát úgy bemutatni, hogy közben nyelvi készségeik is fejlődnek.

Mindennap volt projektfoglalkozás, magyaróra, sport és játék, valamint dal vagy néptánc tanulás. Természetesen magyar és angol dalok és táncok egyaránt sorra kerültek, sőt a mieink az olyan brit sportok alapjaival is megismerkedhettek, mint a cricket, a rugby vagy a rounders.

Bajával a projektfoglalkozások keretében, Péccsel pedig egy közös kiránduláson ismerkedtek a gyerekek.

Ízelítőül hadd idézzek a 12 különböző projektből:

Project 1.

Exchange Currency

Go and find out where and when you can exchange currency. (Pounds for Forints) Ask people in the streets.

- When walking in the city or here on the island, find out how many people understand you speak English ?

"Excuse me, do you speak English ?"

People asked	People who speak English ?

- If you had asked 25 people already and none of them could have told you in English where you could exchange currency, ask the next pedestrian in Hungarian.
- Then go and exchange the currency.
- Note the name and address of the place where you could exchange it.
- Note how many people wait for the exchange. (Besides your group)
- What nationalities do they represent ?
- What is the name of the currency they exchange ?
- When you come back, make a project with all the details.

A csoport a 4-5 nap elteltével a hétvégét már Kecskeméten töltötte a magyar levelezőtársak családjánál. A programot úgy állítottuk össze, hogy minden második vagy harmadik napon volt egy közös program, de főleg a családi kötetlenségben történő nyelvgyakorlást szerettük volna ösztönözni.

A britek első látogatásának előkészítéskor alapvetően az motivált bennünket, hogy nem baj, ha tanítványaink esetleg nem tudnak kimenni Angliába. Már azzal is nyertünk, ha e két hét alatt gyakorolják a nyelvet.

Project 5.

Tourist Agency

- Find a local tourist agency.
- Ask what excursions, trips, guided tours they can suggest to visitors here in Baja and around it.
- Try to find out all about those trips and the other places.
- Try to get hold of pictures of them.
- When you are back in the camp, make a newspaper advertisement about one of the trips for our "Baja EL Camp Review".

Project 12.

Angling

- Go up to a man angling on the banks of the Sugovica apologising for disturbing him and talking very quietly.
- Make inquiries about
 1. How often he goes angling.
 2. How many times out of ten he catches a fish.
 3. What sort of fish he usually catches.
 4. What dishes they usually make at home with the fish caught.
 5. What was the biggest catch ever (length and weight of the fish).
- Write a report about it for our "Baja EL Camp Review" and illustrate it.

Természetesen örültünk, hogy a cserekapcsolat levelezéssel és további projektcsereikkel folytatódott, s nyolcadikban, a tanév legutolsó napján a magyar csoport a bajai programban részt vett pedagógusok kíséretében kiutazott Angliába.

A Grobyban töltött két hét szintén két szakaszra oszlott. Az első héten tanulóink angol levelezőtársaikkal együtt jártak iskolába, s vettek részt az adott osztályok napi életében. Naponta egyszer azonban egy tanórát a nyelvi és kulturális élmények feldolgozására, kiértékelésére fordítottunk velük.

A második héten pedig az angol iskola tanév végi ún. projektnapjain vettünk részt, ami leicesteri történelmi sétákból, stratfordi, coventryi, londoni és tengerparti (Cromer) kirándulásokból és az ott kapott feladatok teljesítéséből állt.

E program annyira sikeres volt, hogy később még két csere követte 1989-90-ben és 1990-91-ben.

A kezdeményezés további eredménye a pedagógusközösség tananyagtervező tevékenysége. Sok angol nyelvű információs anyagot készítettünk Kecskemétről, az iskoláról, dalgyűjteményt és magyar társalgási segédanyagot állítottunk össze. A gyerekek számára értelmes, fejlesztő feladatokat biztosító program megtervezése, elkészítése és levezetése tulajdonképpen maga is egy projekt volt a pedagógus önképzés szintjén.

Ezen utóbbi aspektusokat tudtuk továbbfejleszteni - állásváltoztatást követően - a kecskeméti Arany János Általános Iskola és a coventryi Whitley Abbey Elemi Iskola (Whitley Abbey Primary School) közötti intenzív baráti kapcsolat keretében.

Kecskemét a hatvanas években Coventry testvérvárosa lett, de a kapcsolatokat nem ápták. 1988-ban kollégám, Berényiné Sáfrán Éva részt vett egy németországi konferencián, ahol megismerkedett Andrew Chandlerrel,

aki történetesen Coventryben dolgozott. E barátságna köszönhető, hogy életre keltek a testvérvárosi kapcsolatok. A komoly munkát az 1991-92-es tanévben kezdték meg, amikor már projekteket készítettek a gyerekek. Albumot küldtek a városról, az iskoláról. Ünnepi dalokkal és szóbeli üzenetekkel teli hangkazettával kísért album mutatta be a karácsonyi szokásokat. Gyermekrajzokat és iskolai relikviákat (órarend, ellenőrző, füzetek, tankönyvek) cseréltünk. Mindkét iskolában kiállításon mutattuk be a testvérvárost, a testvériskolát, a testvérosztályt.

Közben, elkezdődött a pedagógusok angoltanfolyama, amelynek később nagy hasznát vettük, mert 1992 tavaszán Richard Hunter egy kollégája, Beverly Hewitt és a szülői munkaközösség egyik tagja, Beryl Mutton társaságában töltött iskolánkban egy hetet. Közben a már hatodikos gyerekek folytatták a levelezést, projektcsereit, s 1993 tavaszán egy hétre fogadták angol levelezőtársaikat, akik közül sokan szüleik kíséretében érkeztek.

A programok tervezésekor az volt a filozófiánk, hogy a gyerekeket érdeklő tevékenységformákat végezzünk, ahol természetes kommunikációs igény támad, s így természetes körülmények között fejlesztjük a nyelvi készségeiket.

A viszontlátogatásra még ugyanabban az esztendőben, augusztus végén került sor. A gyerekeknek főleg turisztikai élményben volt részük, de minden kiránduláson sok-sok projektfeladat is várt rájuk.

A leicesteri cseréhez hasonlóan több vállalkozás támogatta a programot pénzzel, tárgyi juttatással és szolgáltatásokkal egyaránt, hisz a maga módján ez is különleges csere volt. Különlegessége abban állt, hogy már a nyelvtanulás

kezdetén élményt nyújtott a diákcseréhez egyébként még fiatalnak tekinthető gyerekeknek. Továbbá, a program nagyon intenzíven épült a pedagógusok és a szülők együttműködésére.

Ennek eredményeképpen nem csupán egy gyermekcserére került még sor, hanem a Whitley városrész és a Széchenyiváros lakótelep közötti barátság is kialakult, hisz már az iskolai cserétől függetlenül családok szervezett cserelátogatása is hagyományossá kezd válni.

Az 1992-93-as tanévben ismét negyedikesekkel kezdtük meg a felkészülést a cserére, s nem csupán albumokat készítettünk, hanem már videoleveleket is. Az egyik filmen a gyerekek bemutatták udvari játékaikat, s egy kísérfüzetben leírták és lerajzolták a szabályokat. Készítettek filmet az iskoláról, a városról, sőt ünnepeinkről is.

Az elmúlt tíz esztendőben szerzett tapasztalatok egybecsengően azt bizonyítják, hogy egy cserekapcsolat sikere a kezdeményezők lelkesedésén, kitartásán, találékonyságán, szervezőképességén nagyon nagy mértékben múlik. Előnyös, ha a cserekapcsolat nem csupán a nyelvpedagógus, hanem egy kreatív, együttműködésre képes pedagógus és szülői közösség szívügye. Bizonyára minden más esetben is igaz, de a brit-magyar kapcsolatokban különösen jellemző, hogy a partnerintézmény pedagógusainak személyes érdekltsége, motiváltsága s ebből következő motiváló ereje a záloga a

kapcsolat létrejöttének, a cserelátogatások megvalósításának.

Dr. Poór Zoltán

KAPCSOLATOK A FRANCIA ÉS NÉMET NYELVTERÜLETTEL

A budapesti Zápor utcai iskola kb. 1985 óta rendszeresen szervez diákcsere-t egy franciaországi iskolával.

A csereutak előkészítése, lebonyolítása és kiértékelése során a tanulóknak különféle feladatokat kell elvégezniük, így például:

- szó- és kifejezés-gyűjtemény összeállítása;
- egy feladatgyűjtemény megoldása a levelezőtárs segítségével;
- önálló fogalmazás elkészítése a látogatás minden napjáról naplószerűen, fényképekkel illusztrálva;
- bizonyos témakörök anyagának feldolgozása az utazás előtt, majd átdolgozása az utazás során a francia társak és írásos segédeszközök segítségével;
- felkészülés a vendégek fogadására, az idegenvezetői feladatokra.

Téglásy Klára, Lizicska Veronika

Vesszős Ildikó, a Madách Gimnázium tanárnője egy, az Ecole Supérieure de Commerce de Neuchâtel iskolával 1994-ben szervezett csereprogramról számolt be. Azon túl, hogy sokak véleménye szerint elég nehéz svájci iskolákkal közös programokat szervezni, ennek az útnak egyik különlegessége a "svájci tanár személye: François-Xavier Cattint továbbképzésekről jól ismerik a magyarországi franciatanárok, kezdő tanárként sokat tanulhattam tőle, és a csere sikere jórészt óriási tapasztalatának és remek ötleteinek köszönhető.

Magyar részről a csere célja szinte mindig nyelvi vagy ország ismereti. Nem volt ez másként a mi esetünkben sem. Húsz, főleg másodikos-harmadikos, a francia nyelvet alapóraszámban tanuló diák próbált kétszer egy hétig franciául kommunikálni.

De miért jöttek a svájci diákok Pestre? Egy rendszerváltás utáni kelet-európai országot akartak felfedezni.

A neuchâteli iskola közgazdasági, kereskedelmi jellegű: a diákok konkrét dolgos témákkal érkeztek, a magyarok legnagyobb megdöbbenésére az egyik az '56-os forradalomról, a másik az alakuló piacgazdaságról és a munka nélküliségről kérdezősködött. Legalábbis a magyarországi tartózkodás vége felé. Mert közben azért másra is jutott idő. S hogy miért még? Kollégám - saját bevallása szerint - meg akarta mutatni a »rideg svájciaknak« a magyar vendégszeretetet, és meg akarta egy kicsit dolgoztatni őket az utazásért.

Így született az önfinanszírozás ötlete. Miért is fizetnének a szülők olyan sokat a gyermekeik szórakozásáért? A neuchâtelai osztály újságot szerkesztett Le sacripant címmel (magyarul Semmirekellők, a vastagon szedett betűk pedig az iskola kezdőbetűi), és az iskolában árusították. Az újságnak öt száma jelent meg, három még április előtt. Az újságban a cseréről és Magyarországról szóló cikkek mellett sportról zenéről is írtak. A magyarországi utazás költségeinek több mint felét az újságból (a lap eladásából, az ott megjelenő reklámokért kapott pénzből), illetve sütemények árusításából fedezték.

A hasonló tervekért itthon kevésbé lelkesedtek. A fogadó diákok különböző osztályokba jártak, nehezebb volt a szervezés is. Szerveztünk ugyan egyszer közösen büfét az egyik iskolai rendezvényen, de a további kísérletek igen erős ellenállásba ütköztek. François-Xavier két nap szüreti munkát javasolt nekünk a neuchâtelai borvidéken költségeink fedezésére, de ezt a tanuló és főleg a szülők többsége koldulásnak vagy felesleges időpocsékolásnak minősítette... Így aztán letettünk róla.

A svájci diákok december végén írtak először. Az osztályfőnykép és a bemutatkozó levelek alapján próbáltunk összekapcsolni arcokat és egyéniségeket. A partnerek több mint három hónapon át levelezhettek, persze volt, akinek ez csak egy-két levélváltást jelentett, de volt akinek sokkal többet. Rengeteg információt: idegenforgalmi prospektust, térképet, újságot kaptunk Neuchâtelről, a kantonról, az országról és az iskoláról, melyeket hazavihettek, megnézegethettek a gyerekek. Egyet-kettőt az órán is feldolgoztunk, de sajnos, mivel a csere a nyelvi csoport mintegy egyharmadát érintette csak, a tanítási órán másra nem nagyon volt lehetőség.

A budapesti tartózkodás programja az ilyenkor szokásos volt: városnézés, Dunakanyar, Opera (balett) stb. A különlegesség talán a »rally« volt, melyet a magyar gyerekek állítottak össze, és melynek során a városnézés utáni napon a főbb nevezetességeket érintve kellett végigszáguldani a vendégeknek a városon, és feljegyezni fontos és kevésbé fontos neveket, feliratokat, telefonszámokat, és a végén a titkos üzenetet: a célt (azaz a fődíj, a torta átadásának helyét) megfejteni. De a legnagyobb élményt biztosan a kisebb csoportos kirándulások, beszélgetések és az esti kiruccanások jelentették. A svájciak felfedezhettek egy nagyvárost, talán sok mindenen csodálkoztak (leginkább azon, hogy azért nem is vagyunk olyan nagyon különbözőek), de este a Morrison's Pubban már tökéletesen otthon érezték magukat.

A kapcsolat a partnerek többségénél megmaradt, nyáron is leveleztek, sőt volt, aki visszatért a szünidőben Magyarországra. A svájci utazás, azt hiszem, óriási élményt jelentett mindenkinek: Neuchâtel, az Alpok, Lausanne és a számtalan egyéb látnivaló, aközös (egyébként mindenki szerint borzalmasan sós és fokhagymás) fondue, a neuchâtelai rally, színházlátogatás... rengeteg mesélival az itthoniaknak. A napi programról, a nevezetességekről minden reggel rövid leírást kapott mindenki, ez emléknék és útikönyv helyett egyaránt nagyon jó volt. Nyelviileg is ez volt a csere leghatékonyabb része: míg itthon sokan a francia mellett a régebb óta tanult angolt is használták, kinn már mindenki francául beszélt.

A csere mindkét szakasza után értékelésre kértük a szülőket és diákokat is. A vendégfogadás után az általános véleményükre, többletkiadásaikra, esetleges problémáikra voltunk kíváncsiak. Az utazás után egy részletesebb kérdőívet kaptak amelyen 0-tól 10 pontig kellett értékelniük az utazást. Ebben az utazás körülményeiről, a programokról, a fogadó családról, előítéleteik változásáról és még sok más egyébéről kérdeztük őket.

A svájciak véleménye jobb volt a cseréről, mint a magyaroké: a vendéglátással, a programokkal, 90-95 százalékban elégedettek voltak. A magyar diákok értékelésében nagy különbségek voltak: egyesek mindent 9-10 pontra értékelték. Mások, a szigorúbbak 5-6 pontnál semmire sem adtak többet. Egyes kérdésekre volt, aki 1, a másik 10 pontot adott. Biztosan voltak hibák és problémák, de az eltérő vélemény talán az eltérő szemlélet eredménye is. A »Te min változtatnál?« kérdésre szinte mindenkinek volt ötlete. Volt, aki kényelmesebb utazást, több vagy kevesebb szervezett programot szeretett volna. Mivel a csere iskolaidőben zajlott, a legtöbb gondot az elmaradt leckék pótlása okozta. De míg a svájci diákok többsége úgy érezte, hogy az utazás negatívan befolyásolta iskolai eredményét, a magyar diákok közül csak egy vélekedett így. De talán neki is megérte.

Hát így cseréltünk mi a semmirekellőkkel."

Vesszős Ildikó

Darabos Zsuzsánna mint "külsős", nem az adott iskolában dolgozó tanár, a diákcsera megszervezésének egy nem megszokott módját próbálta ki. Ő folytatta a levelezést a francia iskola cserefelelősével, s az iskolákban a helyi tanárok végezték az adminisztratív teendőket.

A diákcsera jellemzői:

- Cserekapcsolat egy iskola két osztálya (a Bretagne-i Vannes általános iskolája) és három magyar iskola kilenc hatodik, hetedik és nyolcadik osztálya között.
- Kísérőként a franciák részéről az osztályokat tanító, különböző szakos francia tanárok vettek részt, magyar részről pedig a gyerekek egy-egy csoportját tanító franciatanárok.
- A három magyar csoport külön-külön szakköri foglalkozások keretében, egész tanévben készült föl a diákcserére.

Az egész éven át, a tanítási órán kívül folyó előkészítés előnyei:

- Speciális nyelvi és tartalmi előkészítés. (Ez a szülők számára is meggyőző érv lehet a diákcsera mellett.) A szaktanárok házi továbbképzésének egy formája, tapasztalatcsere, a foglalkozások tervezése során egészséges csapatszellem alakul ki.
- A nyelvtanulás gyakorlati hasznának közvetlen megtapasztalása. A változatos, tartalmas munka megbecsülése az igazgató és az iskolafenntartó részéről is.

Az előkészítés kéthetenként két-két órában folyt, és három szakaszra tagolódott:

1. Megismerkedés (bemutató levél, második levél az iskoláról, otthonukról, Mikulás, karácsonyi szokások). A foglalkozások célja a csoportok összehangolása volt, valamint a gyerekek érdeklődésének felkeltése a csere iránt. A foglalkozások magyar nyelven folytak.

A cserepartnereket a franciák párosították össze. Az első személyre szóló levél kiosztására a téli szünetben került sor. Ekkor volt az első szülői értekezlet is.

2. Készülés a fogadásra:

- a francia történelem megismerése;
- a magyar történelemből példák kiválasztása és bizonyos, a magyar történelemmel kapcsolatos programok eltervezése;
- egy-egy Petőfi-vers francia fordításának eljuttatása a levelezőtársaknak, a cserebe kapott francia versek megtanulása;
- a Pál utcai fiúk néhány helyszínének bejárása;
- francia nyelvű Budapest útikönyv alapján a program eltervezése;
- az útvonalak közös bejárása;
- a vidéki kirándulások térképvázlatainak elküldése Franciaországba;
- nyelvi helyzetek összegyűjtése;
- szülői értekezlet a vendégfogadásról (zsebpénz, étkezés, ajándékozás, kölcsönös segítség, kapcsolattartás);
- magyarországi tartózkodás (pozitív visszajelzések a gyerekektől, a partnerektől, a szülőktől és a tanároktól egyaránt).

3. Felkészülés a franciaországi útra. A nyelvi előkészítésben segítséget jelentettek:
- a francia gyerekek által hozott ajándék dossziék;
 - prospektusok a kollégáktól;
 - térképek.

Ajándék előkészítése a levelezőtársaknak (egy-egy példány Légy jó mindhalálig)

4. Franciaországi tartózkodás. Legnagyobb élmények: fürdés a tengerben, a sólepárlás mestersége, kagylófogás fortélyai, a "far" breton sütemény számtalan elkészítési módja, Gauguin, az iskola nyílt napján a magyarországi élmények újraélése.

A fenti projekt a két ország, illetve város/vidék adottságaiból és a tananyagból adódott:

Súlypontjai:

a kikötő
a tenger és világa
a középkor története I. Ferencig
egy breton költő Gauguin

a főváros
a Balaton és világa
a középkor története Buda elfoglalásáig
Petőfi, a Pál utcai fiúka naiv festészet

A csere más szervezésben, de azóta is folytatódik.

Darabos Zsuzsanna

A budapesti Könyves Kálmán Gimnázium és a Belgiumban lévő couvini Athénée Royal iskolák között 1989 és 1994 között sokoldalú diákcsera fejlődött ki. A kapcsolatfelvétel után hamarosan kiderült, hogy valamilyen - a turisztikán és magyar diákok nyelvtanulási céljain túlmutató - célkitűzést kell találni ahhoz, hogy a kapcsolat fennmaradjon. Ez 1990-ben körvonalazódott, amikor a belga diákok átutaztak Magyarországon, hogy városuk képviseletében humanitárius szállítmányt vigyenek Romániába. Ekkor támadt az ötlet, hogy valamilyen közéleti színezetet adjanak a kapcsolatnak. Ugyanebben az évben a TEMPUS-program révén anyagi lehetőségek is nyíltak egy ilyen típusú diákcsera megvalósítására.

1990-1991-ben a projekt középpontjában egy felmérés állt az életmódot illetően, valamint a balatonfüredi idegenforgalmi infrastruktúrával kapcsolatban. Mindkét programba több más nemzetiségű diákcsoport is bekapcsolódott (román, orosz, francia). A diákok nagy érettséget tanúsítottak a feladat megoldásában, és hosszú évekre szóló, olykor egész családokra kiterjedő barátságok születtek.

A következő évben a belga-magyar csapat Romániába, egy moldvai faluba utazott, ahol a szinte kötelező humanitárius küldetésen túl közelről is megismerhették az emberek életét. Nem túlzás azt állítani, hogy az utazás, amelynek a "munkanyelve" természetesen a francia volt, életre szóló nyomokat hagyott minden résztvevőben. Az előkészítő munkát (kérdőívek több nyelvre lefordítása, sokszorosítása, a humanitárius szállítmány összegyűjtése, felmérés elvégzése, értékelése stb.) is a diákok végezték, de tulajdonképpen a feladatot magát is ők határozták meg a tanárokkal együtt.

1993-94-ben a belga csoport gazdasági jellegű projektet végzett Magyarországon, az átalakítás alatt álló bankrendszert tanulmányozták, míg a magyar diákok - belga társaikkal együtt - részt vettek a Forum des Jeunes Citoyens d'Europe (Európa fiatal polgárai) brüsszeli rendezvényein.

Az 1989-1994 közötti időszakban ily módon összesen 11 utazásra került sor, amelyen legalább 250 fő vett részt, ha nem számoljuk azokat a családokat, amelyek azóta is együtt töltenek néhány hetet a nyári szünetben.

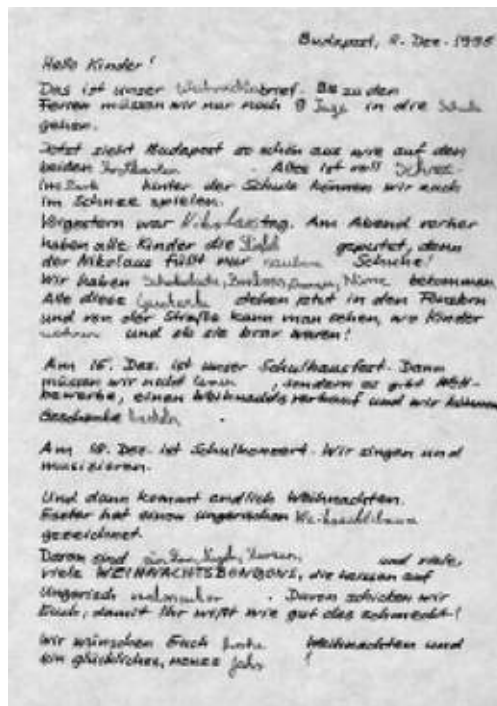
A magyar diákok francia nyelvi szintjének ugrásszerű javulása a csere közvetlen hozadékának tekinthető. Részben az is a külföldi kapcsolatok motivációs erejének köszönhető, hogy az adott iskolában felfutott a francia nyelvoktatás, haladó és speciális csoportot is lehetett indítani.

Mindkét oldalon pozitívként jelentkezett, hogy a szülők és az iskola viszonya is változott, bepillantást kaptak az iskola életébe.

A belga kisváros diákjai egy más kultúrával találkozhattak, ahol a szellemkulturális értékek a sajátjukénál magasabb presztízsnak örvendenek. Ez visszahatott érdeklődésükre, tanulmányi eredményükre és továbbtanulási ambícióikra egyaránt.

A tanulók személyiségfejlődésében is fontos szerepet játszott ez a találkozás (felelősségvállalás, önellátás, magyarságuk-másságuk képviselése).

Belgium kis ország, számos kisebbségi problémával, ezáltal nyitott más országok kultúrájára. Ezt a nyitottságot a magyar diákok és családok egyaránt nagyra értékelték.

A fővárosi magyar és a kisvárosi belga gyerekek könnyen szót értettek egymással, talán könnyebben, mint azt egy brüsszeli és

egy budapesti iskola diákjai tették volna. Olyan tapasztalat ez, amelyen talán érdemes elgondolkodni.

Körmendy Mariann

A cserekapcsolatok között ritkán fordul elő, hogy általános iskolások, és közülük is a 10 év körüliek lépnek kapcsolatba külföldi kortársakkal. Ez esetben Kós Károly Általános Iskola kisdíákjai először levelezést folytattak, majd 1996 nyarán ellátogattak Svájcba (Thun), ősszel pedig Budapesten fogadták a svájci gyerekeket. (A részletes programokat lásd az 5. sz. mellékletben.)

Az utazást szervező, vezető tanárnő (Selmeci Jánosné) az utazás teljes dokumentációját rendelkezésünkre bocsátotta. A gyerekek az ismerkedés során fényképek és játékos, rejtvényekkel megtűzdelt levelek segítségével mutatkoztak be egymásnak, és mutatták be iskolájukat, közvetlen és tágabb környezetüket. Karácsonyra például közös levelet írtak a svájci partnernek, ami valójában egy komoly feladatlap, hiszen a gyerekeknek kellett kiegészíteniük. A külföldi tartózkodások részletes programját és egyéb anyagokat lásd a mellékletben.

A Táncsics Mihály Gimnázium tanára két különböző súlypontokkal szervezett programról számolt be. Egy grazi utazás előtt ki-ki szabadon megválaszthatta azt a témát, melyet később a helyszínen "vizsgálni", illetve feldolgozni kívánt: szabadidő, iskola, a fiatalok problémái, Magyarország osztrák szemmel, Graz nevezetességei stb. A tanulók által az utazás során gyűjtött anyagokat, például riportokat később a németórán dolgozták fel. Ezekből aztán egy iskolai újság is készült. A diákok azt tapasztalták, hogy minden megkérdezett szívesen vállalta a beszélgetést, és általában jó véleménnyel volt a magyarokról.

Egy másik, a dortmundi Max Planck Gimnáziummal lefolytatott csere alkalmával a diákok különböző feladatlapokat kaptak, hogy a személyes találkozásokor ezek alapján megvitathassanak bizonyos problémákat (Was ist Arbeit?, Meinungen über die neuen Bundesländer, Nationalgefühl, Wie sind die Deutschen? etc.). Az így végzett munka eredménye ismét egy német nyelvű iskolai újság formájában vált az érdeklődők számára hozzáférhetővé.

Dálnokiné Pécsi Klára

Találunk azonban példát a szakmai képzés terén kialakított diákcsera-kapcsolatokra is. A Giorgio Perlasca Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakközépiskola a vendéglátóipari képzés területén számos külföldi kapcsolattal rendelkezik.

A kapcsolatfelvételt megkönnyítette, hogy beléptek a strasbourgi székhelyű AEHT-ba (Association Européenne des Ecoles d'Hotellerie et de Tourisme). Ez a szervezet koordinálja a Nyugat-Európában lévő tagiskolák együttműködését, találkozót, versenyeket ír ki, és szakmai szemináriumokat szervez. A szervezet munkanyelve a francia és az angol.

Minden évben más városban rendezik meg az Európai Karácsonyok rendezvénysorozatát, ahol az iskola 2-4 tanulóval és 2 tanárral képviselte Magyarországot, mutatta be a karácsonyi ünnepekhez kapcsolódó népi hagyományokat, gasztronómiai szokásokat.

A millecentenáriumi évben pedig 15 európai iskolából érkezett 100 diákot és tanárt láttak vendégül. Kiállítást, gasztronómiai bemutatót, kulturális műsorokat rendeztek, eprogramok lebonyolításában szinte az iskola valamennyi tanulója részt vett.

Egy szeminárium keretében a magyar diákok tanították meg 20 érdeklődő külföldi szakács-tanárnak leghíresebb ételeink elkészítését az iskolai tankonyhán.

Ezek a rendezvényeken és a személyes találkozó-sok alkalmával lehetőség nyílt kétoldalú kapcsolatok felvételére is. Így egy holland és egy belga iskolával sikerült szakmai csereutakat szervezni. Az utazáson francia, illetve angol nyelvet tanulók, illetve szak-és nyelvtanárok vettek részt.

A legsikeresebb az olasz Abano Terme-i vendég-látóipari iskolával folytatott kapcsolat. 1994-ben kezdődött ismerkedő, bemutatkozó látogatásokkal. Az együttműködés azóta két területen folyik:

- tanév közben 1-1 hetes cserelátogatások, melyek keretében szakmai programok lebonyolítása, közös főzés, magyar-olasz est, városnézés, kirándulás stb. szerepel;
- nyári szakmai gyakorlat Olaszországban, ami kor az olasz testvériskolával kapcsolatban álló szállodákban már harmadik éve 15-20 magyar diák végezheti nyári szakmai gyakorlatát.

Háromoldalú együttműködésre is volt már példa az iskola cserekapcsolatainak történetében. Egy német (Dortmund) és egy francia (Strasbourg/Ilkirch) iskolával közösen egy 3 x 1 hetes szemináriumot szerveztek a három országban szállodaismeret, management témakörben. A szeminárium két nyelven (német és francia) folyt. A szakmai látogatások tapasztalatait a három nemzet képviselőiből álló vegyes csoportokban vitatták meg.

dr. Mohai Andrásné

...és még egy háromoldalú cserekapcsolatról a szigetszentmiklósi Batthyány Kázmér Gimnázium tanárának beszámolója alapján:

Kezdetben egy pilzeni iskola és a szigetszentmiklósiak között folyt angol nyelvű diákcseré. Egy alkalommal a pilzeni némettanárok is bekapcsolódtak a munkába. Meglátogatták egymást, illetve egy időre katedrát is cseréltek. Így találkoztak a cseh iskola német partneriskolájának (Cham, Fachoberschule) tanáraival és igazgatójával. Ekkor született meg a hármass csere ötlete. Az első találkozó 1997 nyarán zajlott, októberben pedig Németországban találkozott egy országonként 10 főből álló tanulócsoport. A programokon minden esetben 3-3 fős kiscsoportok vettek részt. A társalgás nyelve a német volt. A diákok igyekeztek megismerni egymást, például sok játékos ötlettel különböző tesztkérdéseket készítettek, megtanulták egymás dalait, pantomimet mutattak be stb.

Szabó Eszter

További, kipróbálásra érdemes ötletek

- Ha nem tipikus is, hogy a hozzánk látogatók meg akarnak tanulni anyanyelvünket, itt tartózkodásuk idején jó hasznát vehetik néhány fontos kifejezésnek. Tehát egy "magyarórát" is tervezhetünk a programba. Ne csak arra gondoljunk, hogy vendégeink megtanuljanak néhány magyar szót, illetve mondatot, hanem arra is, hogy meg is értsenek néhány fontos, számukra releváns kifejezést.
- Utazás előtt ki lehet adni feladatként, hogy állítsanak fel hipotéziseket, például vajon milyenek az étkezési szokások, szabaddíós programok a meglátogatni kívánt országban stb. A kint-tartózkodás során a tanulók célirányosan megfigyelik ezeket a területeket, majd otthon kiértékelik, felülvizsgálják a sztereotípiákat.
- Barátságos futballmérkőzés, ahol a két iskola, osztály csapata játszik egymás ellen.
- Színdarab bemutatása (például osztrák diákok "betanulták" a Peer Gyntöt, és előadást tartottak belőle a magyar diákoknak, tanároknak).
- Közös hangverseny szervezése;
- történelmi témák feldolgozása;
- közös vándorkiállítások;
- miniolimpia szervezése;
- kincskeresés kétnyelvű utasításokkal;
- közös főzés;
- irodalmi projektek.

5. MELLÉKLETEK

A Diáklevelezés c. fejezethez

1. SZ. MELLÉKLET

Mi mindenre kell gondolnunk egy interjú-projekt készítésekor? (In: Wicke, 1995, 98.)

1. Előkészítés:

- az ötlet megfogalmazása;
- a hely és az időpont kiválasztása;
- a projekt időtartamának meghatározása;
- költségek előzetes felmérése;
- költségvetési terv készítése;
- egyeztető "tárgyalások" folytatása:
 1. a meginterjúvolni kívánt személlyel/személyekkel,
 2. az iskola vezetésével,
 3. a kollégákkal,
 4. szülőkkel;
- a szükséges felszerelés beszerzése;
- gyakorlás (tartalmi és műszaki téren);
- kommunikatív készségek begyakorlása (bemutkozás, szándék közlése, kérdés, köszönetnyilvánítás, beszélgetés lezárása).

2. Megvalósítás:

- a maximális interjúidő meghatározása;
- a szükséges anyagmennyiség meghatározása;
- munkamegosztás;
- találkozási időpontjának, helyének meghatározása;
- helyszíni műszaki eligazítás;
- mindenki figyelmének felhívása arra, hogy ha az interjú helyszínén fontos kiegészítő anyagokat talál, azokat hozza magával;
- lehetőség szerint az interjúkészítő stáb munkájának megörökítése videón, esetleg fotókon.

3. Kiértékelés:

- összekészíteni mindent, ami a bemutatkozáshoz szükséges;
- a bemutatandó anyag elkészítése;
- a bemutató megszervezése.

2. SZ. MELLÉKLET

Jelentkezési lapok:

BRIEFAUSTAUSCH MIT KLASSEN - CORRESPONDANCE AVEC DES CLASSES - CORRISPONDEZA CON CLASSI		
ANMELDUNG - INSCRIPTION - ISCRIZIONE		
A. Schule und Lehrperson / établissement scolaire et enseignant(e) / scuola e docente		Adresse / indirizzo
.....	
B. Schüler(innen) / élèves / allievi		(Bei Bedarf Formular fotokopieren / veuillez photocopier cette fiche au cas où les inscriptions seraient plus nombreuses / si prega di fotocopiare il modulo se le iscrizioni sono più numerose)
Mein Name und Vorname / mon nom et prénom / il mio nome e cognome	Alter / âge / età	Muttersprache / langue maternelle / lingua materna
.....
.....
.....
<u>Bitte Formular zurücksenden an /</u> <u>Prévo de renvoyer la fiche à /</u> <u>Si prega di spedire il modulo a:</u>		ch Jugendaustausch / Echange de Jeunes/ Scambio di giovani Hauptbahnhof 2, CH - 4501 SOLOTHURN

Anmeldung für eine Internationale Schulpartnerschaft

Angaben zur eigenen Institution

Name der Schule: Anzahl der Schüler/innen:

Straße: Alter der Schüler/innen:

Postleitzahl: Ort: Telefon/Fax:

Name der verantwortlichen Lehrkraft:

Anzahl der (voraussichtlich) teilnehmenden Schüler/innen: davon weiblich: Alter:

Angaben zum gewünschten Partner

Land (1. Wahl): Land (2. Wahl):
Schultyp: Anzahl der Schüler/innen, davon weiblich:
gewünschte Arbeitssprachen: Alter der Schüler/innen:

Angaben zur Durchführung des Projekts

Folgende Aktivitäten sind vorgesehen:

Klassenaustausch, Briefkontakte, electronic mail, Sonstige: geplantes Projektthema:

Datum: Schulstempel Unterschrift der Lehrkraft

Die Kosten für die Suche und Vermittlung einer Partnerschule werden vom BMUK getragen.
Bitte schicken Sie diese Anmeldung an: Interkulturelles Zentrum, 1050 Wien, Kettenbrückeng. 23,
Fax: 0222/586 75 44.9

EINZELNE SCHÜLER/INNEN - CORRESPONDANCE INDIVIDUELLE CORRISPONDENZA INDIVIDUALE

ANMELDUNG /INSCRIPTION/ISCRIZIONE

Bitte Formular zurücksenden an / Prière de renvoyer la fiche / Si prega di rispedire il modulo a:
ch Jugendaustausch / Echange de Jeunes / Scambio di giovani, Hauptbahnhofstrasse 2, CH - 4501 SOLOTHURN

Bitte für interessierte Schüler/innen fotokopieren / Prière de photocopier pour tous les élèves intéressés / Si prega di fotocopiare per tutti gli allievi interessati.

ACHTUNG: Dieser Briefaustausch ist kostenlos. Wir können jedoch keine Garantie dafür geben, dass wir in den gewünschten Ländern Briefpartner finden. Wir arbeiten ausschließlich mit Briefaustauschorganisationen zusammen, die Mitglieder der FIOCES sind. Alle Briefpartner/innen im Ausland werden uns von diesen Organisationen angegeben. Wir tragen demnach keine Verantwortung für die Auswahl der Briefpartner/innen im Ausland. Wenn Du Dich anmeldest, verpflichtest Du Dich zukünftigen Brieffreunden und -freundinnen jeweils zu schreiben, bzw. zu antworten.

3. SZ. MELLÉKLET

Amit az e-mailről tudni kell

Technikai feltételek

Az e-mail, vagyis az elektronikus levelezés gyors és rugalmas kapcsolattartást tesz lehetővé. Az alábbiakban az e-mail használatának alapjait ismertetjük. Eközben adottnak vesszük, hogy egyrészt a megfelelő fizikai háttér (helyi hálózat vagy modemes kapcsolat) már ki van építve, másfelől pedig azt, hogy a mailer (vagyis levelező) program már megfelelően telepítve (installálva) van a számítógépen. Annak leírása, miként kell például egy levelező program paramétereit beállítani túlmutatna e rövid ismertető keretein. Ez esetben a leghelyesebb a rendszergazdához (más néven system administrator vagy sysop) fordulni.

Az account

Az account (más néven azonosító, userid, user ID vagy login name) az a név, amely a levelezés közben a számítógépes hálózaton belül megkülönböztet minket a többi, a hálózatnak ezen a részén lévő embertől. E-mail címünk a login name-mel kezdődik, például a lajos@jog.egyetem.hu esetében a "lajos" a login name (miközben akár több tucat vagy több ezer embernek is végződhet "@jog.egyetem.hu"-ra az e-mail címe).

Az azonosítót rendszerint magunk határozhatjuk meg (bár vannak olyan helyek is, ahol a rendszergazda mondja meg, mi legyen az). Eközben az alábbiakat mindenképpen érdemes szem előtt tartani:

- az azonosító ne tartalmazzon ékezetes vagy egyéb, speciális, nem minden billentyűzetten megtalálható karaktereket;
- ne legyen benne helykihagyás;
- ne legyen 8 karakternél hosszabb.

Ha tartjuk magunkat ezekhez a szabályokhoz, a későbbiekben nem lesznek kellemetlenségeink (egyres rendszerek például 8 karakternél hosszabb login name esetén nem fogják engedni megváltoztatni a jelszavunkat).

A password

A password (jelszó) arra szolgál, hogy csak mi férhessünk hozzá a levelezésünkhöz. A login name és a password együttesen azonosítanak minket.

Míg a login name-ünket mindenki ismer(het)i, addig a jelszó titkos, és nagyon kell rá vigyázni. Ha ugyanis valaki megszerzi, akkor a mi nevünkben írhat leveleket, törölheti a számunkra érkezőket stb., vagyis teljesen a mi nevünkben léphet fel. Ez persze számtalan visszaélésre nyújthatna lehetőséget. Ezért a passworddel kapcsolatban feltétlenül érdemes betartani néhány biztonsági szabályt.

- A jelszavunkat soha ne hagyjuk egy darab papírra lefirkantva az íróasztalunkon kallódn. A felmérések szerint meglepően

- sokan nem képesek ellenállni egy ilyen csábító lehetőségnek.
- Lehetőleg ne küldjük el e-mailben, és ne mondjuk el telefonban, mert nem lehetünk benne biztosak, hogy a másik oldalon kihez jut el. Ha a rendszergazda e-mailben kér bennünket, ne mondjuk el neki a passwordünket, ne tegyük: biztos, hogy csalásról van szó. A rendszergazdának ugyanis enélkül is van hozzáférése, tehát nincs szüksége ilyen információkra.
- Miközben begépeljük, ügyeljünk rá, hogy senki ne tudja leolvasni a kezünk mozgását figyelve. A jelszó ne legyen könnyen kitalálható: a saját nevünk vagy a házastárs neve például nem jó.
- Hasonlóképpen ne válasszunk olyan passwordot, ami benne van a szótárakban: ezeket néhány kalózprogram segítségével meglepően könnyű feltörni. A "science" vagy a "ceruza" például nem biztonságos jelszó.
- A passwordban legyen egy szám, egy írásjel vagy valami hasonló, az angol ábécé betűi között nem szereplő karakter (viszont az ékezetes magyar karakterek nem ajánlhatók). A "science9" például nehezebben feltörhető, mint a "science".
- A jelszó álljon minimum 6, maximum 8 karakterből (ezáltal minden számítógépes rendszer számára elfogadható hosszúságú lesz).

Érdemes a jelszót rendszeresen megváltoztatni (akadnak rendszerek, amik ezt meg is követelik), és hasonlóképpen arra sem árt figyelni, hogy ha több helyen is használunk jelszót, azok ne legyenek azonosak. Ezáltal ugyanis elkerülhető, hogy valaki egyetlen jelszó feltörésével mindenhová beférközzön.

A password esetében nem midégy, hogy kis- vagy nagybetűket használunk-e (a "Science9" helyett nem fogja elfogadni a rendszer a "science9"et). Azt sem árt tudni, hogy ha begépelés közben a passwordot rontjuk el, akkor is "login incorrect" üzenetet kapunk.

Az e-mail headerje

Manapság számos levelezőrendszer van forgalomban. Ezek leginkább abban különböznek, mennyire kényelmesen kezelhetők. A gyakorlat azt mutatja, hogy ha valaki viszonylag kiterjedtebb levelezést folytat, nem árt, ha megkeresi aneki legkézhezállobb levelezőrendszert (a free- vagy shareware programok közül az Eudorát, a Pegasus Mailt, illetve a Netscape meg a Microsoft Internet Explorer levelezőjét használják a legtöbben).

Általánosságban azt lehet mondani, hogy aki egy levelezőrendszert megfelelő mélységben megismert, az az összessel el fog boldogulni (noha olykor akadnak kellemetlenül a szokásos logikától eltérő módon működő programok is).

Nézzük tehát az átlagos levelezőprogram összetevőit:

- **to:** általában a levelezőprogram által előállított új levél első sora (néhol, nagyon elavult rendszereknél a lap alján található): ide kell beírni, hogy kinek szól a levél, vagyis ide kerül az illető e-mail címe (például lajos@jog.egyetem.hu). Különböző hálózatokon különböző címzési konvenciók lehetségesek, az interneten azonban mindig kell a címnek tartalmaznia egy @-ot is (ez az ún. "at" vagy "kukac"). Egyes levelezőprogramokban ha az illetőt mail boxunkban nick name-mel (becenévvel) tartjuk nyilván, akkor elég a "to" rovatban nick name-mel hivatkozni rá (hogy ez lehetséges-e, az adott mailertől függ. Mindenképpen érdemes alaposan áttanulmányozni a szoftverrel együtt érkező, rendszerint alapos leírásokat).
- **from:** ebbe a rovatba (ha egyáltalán van ilyen), rendszerint automatikusan a levél küldőjének e-mail címe kerül.
- **cc:** azaz Carbon Copy. Akinek ide írjuk be a címét, az kap egy másolatot (carbon copyt) az elküldött levélből. Rendszerint megtehetjük azt is, hogy a Carbon Copyba egymástól vesszővel elválasztva több címet írunk be, ekkor az összes címzett kap másolatot (lehetséges, hogy egyes, speciális levelezőprogramoknál nem vesszővel, hanem vesszővel és space-szel, csak space-szel stb. kell elválasztani egymástól a címeket. Ennek a mailer dokumentációjában lehet utánanézni).
- **Bcc:** azaz Blind Carbon Copy: a legtöbb levelezőprogram ismeri. Az ide (a "cc" szabályainak megfelelően) beírt levelek címzettjei úgy kapják meg üzenetünket, mintha egyedül nekik küldtük volna el (ezért is "blind").
- **attachment:** vagyis csatolt file. A legtöbb levelezőrendszernél módunk van file-okat nem magában a levélben (a bodyba) beírva elküldenünk, és ez azért lehet fontos, mert ilyen módon például programokat is eljuttathatunk levelezőtársunknak. A levelezőrendszerek általában automatikusan tömörítik a csatolt file-t; ha választási lehetőségünk van, lehetőleg uu-kódolást használjunk, mert azt a legtöbb mailer felismeri.

Egyes rendszerek limitálják az egy darabban átküldhető csatolt file-ok méretét - a határ általában 500 kb szokott lenni, tehát a több Mb-os anyagokat (például programokat) célszerűbb több darabban elküldeni csatolt file-ként.

A tulajdonképeni üzenet: a levél teste (body)

A bodynak nevezett rész tartalmazza magát az üzenetet. Nem árt észben tartani, hogy egyes levelezőrendszerek nem boldogulnak el az ékezetes karakterekkel, tehát ezek használatát lehetőleg kerüljük.

Ha minden levelezőprogrammal olvasható levelet akarunk írni, akkor

- egy sor soha ne legyen hosszabb 80 (de inkább 60) karakternél,
- minden sort enterrel zárjunk.

Ezeknek a szabályoknak a betartására jelenleg már leginkább csak akkor lehet szükség, ha levelezőpartnerünk kirívóan elavult szoftvereket használ, és ugyanennyire elavult az a szabály is, hogy egy levél ne legyen 32 kb-nál nagyobb.

Tulajdonképpen nem kapcsolódik szorosan a levélhez az ún. .sig file (sig=signature): ezt a levelezőprogram külön file-ként hozza létre, de a címzett már a levél végén fogja megtalálni. A .sig file általában néhány sornyi életbölcesség, egy idézet stb. Ez lehetőleg ne legyen négy-öt sornál hosszabb, mert annak, aki modemen keresztül tölti le a levelet, egy hosszú idézet letöltése hosszabb időbe, és ennek megfelelően több pénzbe kerül.

On- és offline mailerek

Alapvetően kétféle mailer létezik: az egyik, az ún. on-line típusú úgy működik, hogy fellépünk a távoli gépre, és azon futtatjuk a

levelezőprogramunkat. Vagyis ahhoz, hogy egy levelet meg tudjunk írni, szükséges, hogy állandó kapcsolatunk legyen a mailert futtató szervergéppel. Ez a megoldás inkább egyetemeken terjedt el, és az illető szokás shell alóli levelezésnek is nevezni.

Természetesen semmi nem indokolja, hogy az elektronikus levél megírásához is állandó kapcsolatot tartsunk fenn a szervergéppel. Logikus megoldás az is, ha off-line, a saját számítógépünkön írjuk meg a levelet, majd csak arra az időszakra nyitunk meg egy csatornát, amíg küldeni, illetve fogadni akarunk. Azok számára, akik otthonról, modemen keresztül leveleznek, mindenképpen ez a megoldás ajánlható.

Dr. Galántai Zoltán

A Diákcsera c. fejezethez

1. SZ. MELLÉKLET

Egy, a diákcserék lebonyolításában felhasználható kérdőív. Az eredeti, német nyelven a Fremdsprache Deutsch 4. számában szerepel.

Fotó

Hova szeretnél utazni? _____
Mennyi időre? _____
(Ha lehetséges) mikor? _____
Vezetéknév: _____ Keresztnév: _____
Születési idő: _____ Hely: _____ Testmagaság: _____
Iskolád neve és címe: _____

Lakcímed: _____
Telefon: _____
Szüleid foglalkozása: _____
Testvéreid (fiúk, lányok, koruk): _____
Nyelvtudásod (mióta tanulsz): _____
Milyen nyelveket beszélnek családtagjaid? _____
Hol voltál korábban külföldön? _____
Mi érdekel különösen? (Milyen ifjúsági szervezeteknek vagy tagja?) _____

Milyen cserepartnert szeretnél?
fiút o lányt o mindegy o
Lakásunk városias o falusias környezetben van o
A cserepartner külön szobát kap o nem kap o
Háziállataink: _____

2. SZ. MELLÉKLET

Egy osztrák és olasz diákcsera alkalmával a résztvevők a következő kérdéseket dolgozták föl a vásárlás témakörével kapcsolatban:

- Milyen különböző üzletek vannak? Mit hol lehet venni?
- Vizsgáld meg a különféle vásárlási lehetőségeket - utcán árulók, piac, szupermarket, élelmiszerbolt ("Alimentari", stb.)
- Keress egy olyan üzletet, amilyen nálunk nincs!
- Kérdezz ki egy eladót az életéről!
- Állítsd össze egy tipikus olasz üzlet árlistáját!
- Interjúvolj meg vásárlókat bevásárlási szokásaikról!

3. SZ. MELLÉKLET

Egy másik példa - szintén az osztrák-olasz cserekapcsolatból - a család életmódjával, szokásaival kapcsolatban:

- Hányan laknak egy közös háztartásban?
- Mekkora a lakás, milyen szobák vannak?
- Ki milyen háztartási munkát végez?
- Hányan dolgoznak?
- Mennyi a család jövedelme, ez mire elég?
- Mit esznek a legszívesebben? Milyen gyakran mennek vendéglőbe?
- Hogyan töltik a hétvégét?
- Mi a szerepe a tisztaságnak és a pontosságnak a család életében?
- Milyen tévéadásokat tudnak fogni? Mit néznek a legszívesebben?
- Milyen újságokat, folyóiratokat olvasnak?

Az itt közölt kérdéslista néhány kérdése nagyon személyes, bizonyos kultúrkörökben nem is illenék feltenni (például jövedelem).

Hasonló kérdőívek készíthetők például az ünnepek, vallás, emancipáció, szabadidő, munka, politika témákkal kapcsolatban is.

Az ily módon összegyűjtött információkat a tanulók gondosan dokumentálva be is mutatják egymásnak. A dokumentációban a következők találhatóak: használati utasítások lefordítva a másik nyelvre, diktafonnal készített interjúk összefoglalása, statisztikák, melyeket különböző hivatalokban, intézményekben gyűjtöttek, vagy amelyeket a közvélemény-kutatások eredményeiből készítettek, étlapok, számlák, névjegyek stb. Ezek nagy része a nyelvtanításban később jól felhasználható, és

persze azért is értékes, mert a tanulókat személyes élmény fűzi hozzájuk, szemben a tankönyvekben szereplő anyagokkal.

4. SZ. MELLÉKLET

Egy grazi iskola érdekes és változatos feladatlapokat készített magyar tanulók számára. Összegyűjtöttek különféle, a város utcáin látható feliratot (utcatáblák, cégtáblák stb.), és arra kérték a magyar diákokat, nevezzék meg azok magyar megfelelőit. Az üzletek esetében sorolják fel az árucikkeket, melyeket egy adott boltban meg lehet vásárolni, illetve nevezzék meg az ott igénybe vehető szolgáltatásokat. Rákérdeztek még bizonyos villamosok útvonalára, a piaci árakra stb.

5. SZ. MELLÉKLET

Programok:

Magyar hét Thunban

1996. VI. 16-22.

Program:

Júni. 16. vasárnap:20:30-kor érkezés a Thuni p. u.-ra. Köszöntés az iskolában, gyerekek átadása a vendéglátóknak. Az érkezésünkről szóló telefonhívás Bp-en 22:00 körül várható.

Júni. 17. hétfő:9:15 iskolában, bemutatkozás, tornaóra. 11:30-tól ebéd a családoknál. 13:10 Városnézés, visszaérkezés kb. 16:45-kor.

Júni. 18. kedd:8:00 - kb 17:00 egész napos kirándulás, az időjárástól függően vagy a hegyekbe, vagy Augstba (római múzeum) és Baselbe, az állatkertbe.

Júni. 19. szerda: 8:50 - 14:30 séta, fürdőzés, piknik.

19:00 iskolában: megnézzük az iskola által rendezett és előadott színdarabot (Musical) "Lerchenfelder Katzenmusik".

Júni. 20. csütörtök:8:45 - 18:00 egész napos kirándulás, program az időjárástól függ, lásd a keddi napot.

Júni. 21. péntek:5:00 Főposta meglátogatása, reggelizés, játékdélelőtt az iskolában, közös ebédfőzés, délután szabadidő.

Júni. 22. szombat:7:45 - kb. 14:00 városnézés Bernben, délután szabad.

Svájci hét Budapesten

1996. X. 2-7.

Program:

Okt. 2. szerda:kb. 12:00-kor érkezés a Keletibe. Fogadás szülőkkel, osztállyal a pályaudvaron, ebéd a vendéglátó családoknál.

17:00 - 19:00 séta a Halászbástyán. (17:00 találkozó a várbusznál)

Okt. 3. csütörtök:8:00-kor az iskolában:

német (2 óra), torna, rajz. 12:00 ebéd az iskolában. délután: Városnézés: 14:00 Nemzeti Múzeum, Belváros,

Hősök tere. 18:00 visszaérkezés az iskolához.

Okt. 4. péntek Osztálykirándulás Egerbe, külön program szerint. Ebéd a háztizsákból.

Okt. 5. szombat: Szabad nap: egyéni program a vendéglátó családokkal.

Okt. 6. vasárnap:Kirándulás a Kunpusztába (Pongrácz tanya, lovasbemutató, kocsikázás, egy működő tanya megtekintése, ebéd).

8:00 találkozás az iskolánál. 8:30 indulás busszal. Kb. 17:00 visszaérkezés az iskolához.

Okt 7. hétfő:8:00 találkozás az iskolában. Délelőtt a Margitszigeten (bringóhintózás, rossz idő esetén: játék, esetleg táncbár az iskolában).

13:00 ebéd az iskolában, búcsú.

16:00 indulás a Keletibe.

16:30-ra viszik a szülők a csomagokat a vonathoz. 17:26 vonat indulása Svájcba.

6. SZ. MELLÉKLET

Értékelő kérdőívek

Tisztelt Szülők!

Kérem, hogy az alábbi kérdésekre adott válaszaikkal segítsék a cserekapcsolatok továbbépítését. A kérdőív névtelen. Közreműködésüket előre is köszönöm.

1. Mennyire felelt meg elvárásainak a vendég kulturáltsága, viselkedése?
2. Milyen esetleges problémákat okozott a család életében a vendégfogadás?
3. Mekkora többletkiadást jelentett a család költségvetésében a vendégfogadás?
4. Ön szerint hasznos volt-e a gyermeke számára a cserekapcsolatban való részvétel?
5. Ha "újrakezdhető", vállalkozna-e újra vendégfogadásra mostani tapasztalatai alapján?
6. Egyéb észrevételeit is örömmel fogadom.

Kérek, válaszolj néhány kérdésemre a svájci diákok fogadásával kapcsolatban. Válaszaiddal a cserekapcsolatok további építését segíted. A kérdőívre nem kell nevet írni. Segítségedet előre is köszönöm.

1. Sikerült-e jó kontaktust teremtened a vendégekkel?
2. Rokonszenvesnek találtad-e általában a svájci diákok viselkedését?
3. Volt-e a vendéglátás során valamilyen problémád (a vendégekkel, az iskolában, otthon, a programokkal kapcsolatban stb.)
4. Milyen nyelven kommunikáltál a vendégekkel?

Fejlődött-e franciatudásod - beszédértésed, beszédkézséged - az elmúlt hét alatt?

Egyéb észrevételeidet is örömmel fogadom.

A 4. sz. mellékletben szereplő grazi iskola alaposan ki is értékelte a diák-csere eredményeit. Ehhez a következő kérdőívet dolgozták ki:

A vendéglátó szülők számára:

A magyarok látogatása:

nagyon hasznos volt/ hasznos volt/jó volt/nem olyan jó volt/főlősleges volt.

Folytatódjon ez a kapcsolat ?

igen/nem/mindegy/nem tudom

Hogyan befolyásolta a vendég a család életét?

nagyon/ kicsit/alig

Milyen költségeket jelentett ez Ön(ök) számára?

Mennyire sikerült kapcsolatot találnia a vendégével?

Hogyan ítéli meg vendége nyelvtudását?

nagyon jó/jó/kielégítő/elégséges/kevés

Terveznek további látogatásokat?

igen/ kapcsolatban maradunk/nem

Hasonló kérdéseket tettek fel a tanulóknak is (a grazi és magyar diákoknak), persze részben másként fogalmazva, más hangsúlyokkal:

Tudtál beszélgetni a vendégeddel?

Hogyan ítéled meg a magyarok részvételét az órákon?

Figyelembe vették-e a tanárok, hogy magyar diákok vesznek részt óráikon?

Jól érezte magát a vendéged Grazban?

Min csodálkozott a legjobban?

A magyar diákoktól azt is megkérdezték, hogyan fogadták őket vendéglátóik, mi zavarta őket esetleg, mit tanultak ez alatt a hét alatt.

A kérdőívek értékelésénél érdekes tanulság, hogy a magyar tanárok úgyvéltek, diákjaik sokszor a szülőkkel jobban kijöttek mint a gyerekekkel.

6. CÍMEK

Association Formation Animation (FAE)

93, Bd. F. Chaplet

F - 5300 LAVAL

Tel.: 02 43 66 82 13

Fax: 02 43 66 18 96

ch Jugendaustausch / Echange des Jeunes/ Scambio di giovani

Hauptbahnhofstraße 2, CH-4501 Solothurn

Interkulturelles Zentrum

Kettenbrückengasse 23
A - 1050 Wien
Tel.: 0043/ 1 5867544
Fax: 0043/ 1 5867544/9

Ausztriában 1990 óta az Interkulturelles Zentrum foglalkozik a diákcserével, és ad tanácsot a különböző projektekhez. Több száz pedagógiai intézménnyel áll kapcsolatban Európa majdnem minden országában és máshol a világon is. Az információkon, címek közvetítésén túl speciális projekteket is kínálnak.

Internationaler Jugendaustausch- und Besucherdienst der Bundesrepublik Deutschland E.V. (IJAB)

Postfach 200765 D-53137 Bonn

International Youth Service (IYS)

Laaksonen & Pirkkala
PB 125
FIN-20105 Turku
Finnország

Life-Link

Uppsala Science Park
S - 761 83 Uppsala
Tel.: 00 46 18 50 43 44
Fax: 00 46 18 50 85 03

Független szervezet, 1988-ban alakult. Célja, hogy az egész világon kapcsolatokat teremtsen fiatalok és iskolák között, akik a környezetvédelem, emberi jogok és a konfliktusok megoldása témákon dolgoznak.

Pädagogischer Austauschdienst (PAD)

D-53113 Bonn, Nassestr. 8
Tel.: 0049/228 501-0
Fax: 0049/228 501-301

H-1146 Budapest
Ajtósi Dürer sor 19-21.
Professzorok Háza

Verband Christlicher Pfadfinder (VCP)

Bundeszentrale
Wichterweg 3
D-34121 Kassel

7. SZAKIRODALOM

Anzensgruber, Maegarete-Kowar, Gerhard: Zukunftsformu II. Bildung in einem neuen Europa. Kiadó: BMUK, Wien, 1991.

Broszinsky-Schwabe, E.-van Dijk, L.-Winkler, B.: Zusammenleben lernen. Kriterien für gute Unterrichtsmaterialien zum interkulturellen Lernen. In: Pädagogik, 3/95, 50-53.

Christ, Herbert (szerk.): Schüleraustausch. Erarbeitet von einer Autorengruppe im Auftrag des Vorstandes des FMF. Eine didaktische und organisatorische Handreichung. 2., erweiterte Auflage, Gießen 1992.

Csapó Benő-Czachesz Erzsébet: Európai fiatalok interkulturális attitűdjei. In: Új pedagógiai szemle, 1995. dec. 49-57.

Darabos Zsuzsánna: Magyarország egy sícipődobozban avagy hogyan mutatják be hazánkat a mai tizenévesek? In: VI. Országos Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia. Nyelvek és nyelvoktatás a Kárpát-Medencében 2.

Nyíregyháza, Bessenyei György Kiadó, 1996.

Edelhoff, Ch.-Liebau, E. (szerk.): Über die Grenze. Beltz, Weinheim und Basel, 1988.

BMW AG: LIFE - Ideen und Materialien für interkulturelles Lernen. BWG AG, München, 1997.

Fennes, Helmut-Finder, Gudrun-Teutsch, Rüdiger: Internationale Schulpartnerschaften. Ein Leitfadens. Kiadó: BMUK, 1996.

Fennes, Helmut-Gruber, Bettina-Larcher, Dietmar-Radnitzky, Edwin Wintersteiner, Werner: Grenzübergänge. Schulkontakte als internationale Begegnung. Erfahrungen, Methoden, Beispiele. BMUK, 1993

Fremdsprache Deutsch. Heft 4 April/1991 Unterrichtsprojekte. KlettGoethe-Institut

Friss Péter: Azonosság - másság. Toleranciáról az osztályfőnöki órákon. In: Tanári létkérdések H 5.4. Raabe, Budapest, 1996.

Horváth Antal-Jilly Viktor-Szálkáné Gyapai Márta: Élő idegen nyelv. (NATTAN Tájékoztatók a NAT műveltségi területeiről.

Szerk: Szebenyi Péter) Korona, Budapest, 1996.

Hunfeld, Hans: Noch einmal: Zur Normalität des Fremden. Voraussetzungen eines Lehrplans für interkulturelles Lernen. In: LIFE. Ideen und Materialien für interkulturelles Lernen. BWG AG, München, 1997.

Legutke, M.-K.: Begegnungen mit Fremden - via E-mail? In: Bredell, L.Christ, H. (szerk.): Begegnungen mit dem Fremden. Gießen, Verlag Ferberschen Universitätsbuchhandlung, 1996.

Nemzeti Alaptanterv. Művelődési és Közoktatási Minisztérium, Budapest, 1995.

Schulpartnerschaften zwischen Ost und West. Anregungen, Beispiele, praktische Hinweise. Kiadó: Sekretariat der Kultusministerkonferenz Pädagogischer Austauschdienst, Varus Verlag, 2. Aufl. 1997.

Szakértői jelentés: Nyelvoktatás - politika a XXI. századnak. In: Nyelv*Info

2. évf. 4. 1994. október, 12-16.

Wicke, R.-E.: Kontakte knüpfen. Fernstudieneinheit 9. Langenscheidt, 1995.

Wicke, R.-E. Aktive Schüler lernen besser. Klett, 1993.

Folyóiratok

Begegnung. Deutsche Schulen in Deutschland. Kiadó: Auswärtiges Amt, Bonn und Bundesverwaltungsamt - Zentralstelle für das Auslandsschulwesen - Köln

Internet: <http://www.auslandschulwesen.de>

Redaktion:

D-15569 Woltersdorf, Köpenickerstr. 50

Fax: 0049 3362 75 871

kultur im kontakt. Zeitschrift für interkulturelles Lernen. Kiadja az Interkulturelles Zentrum. Bécs. Lásd címeznél.

Lernen für Europa. Informationen zu Projekten des sprachlichen und interkulturellen Lernens. Schularbeiten. Landesinstitut für Schule und Weiterbildung.

Nyelv*Info. A nyelvtanárok lapja. Kiadja a Nyelvtanárok Országos Egyesülete.

Trait d' union. Jugendaustausch in der Schweiz. Zeitschrift für Jugendaustausch.

Hg.: ch Stiftung für eidgenössische Zusammenarbeit.

Hauptbahnhofstrasse 2

CH 4501 Solothurn

Az anyag összeállításában közreműködött:

Csomay Enikő
Darabos Zsuzsanna
Körmendy Marianna
Malatinszky Zsuzsanna
Dr. Poór Zoltán
Selmeci Jánosné
Téglássy Klára
Vesszős Ildikó
Dálnokiné Pécsi Klára
Dr. Galántai Zoltán
Lizicska Veronika
Dr. Mohay Andrásné
Rabl Enikő
Szabó Eszter
Varga Tímea

ISSN 1219-5278
ISBN 963 9049 23 9

Szablyár Anna, Morvai Edit 1998

Kiadja a Soros Alapítvány

Felelős kiadó: a Soros Alapítvány igazgatója
Felelős szerkesztő: Sebes Katalin
Készült a Szalai Műhelyben,
1184 Budapest, Üllői út 290.